

מלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "אמור" (ובו ה' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחטבה")

מאמר חיזוק מאת הגאון האמיתי רבי אברהם חנוך שפיגל שליט"א מעתיק שמועה דבית בריסק.

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק כ"ג "התמודדות קשה"

~~~~~

ובאותו עניין הכריע בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' י"ד) בשאלה בעניין ספק כהן האם יעלה לדוכן לנשיאת כפיים, דהרי מצד שהוא ספק כהן איכא חיוב נשיאת כפיים דאורייתא שהיא מצוות עשה, ומצד זה עליו לילך לחומרא לשאת כפיים, אך מאידך איכא ספק שמא הוא זר וזר שנושא כפיים עובר בעשה, לפיכך יש לילך לאידך גיסא דאיכא ספיקא דאורייתא לחומרא שלא לשאת כפיו ושב ואל תעשה עדיף (ויצא מחוץ לבית המדרש קודם שהחזן יתחיל לומר רצה) ואף שיש עצה פשוטה לעשות לעלות לדוכן ולהתנות ויאמר אם שאם הוא כהן הוא מכויין לברך ברכת כהנים ברם אם אינו כהן אין כוונתו למצוה, לפי שקיימ"ל "מצוות צריכות כוונה" ולכו"ע במתנה לא לצאת ידי חובה אינו יוצא. ויש מקום אדרבה להחמיר, שישא כפיים על הספק. ברם איכא עניין נוסף אליבא דשיטת החרדים ז"ל שיש מצוה על הישראל להתברך מן הכהנים באופן שיעמדו פנים כנגד פני הכהנים, נמצא שיבטל הך מצוה שהרי כשהוא ישראל לא קיבלו הברכה ונמצא שמבטל להם את הברכה הזאת, לפיכך הכריע שלא ישא כפיים.

(בעונני לא הבנתי מה סברא זו? הרי כל המצוה היא רק כשיש כהן לברך יש גם על הישראל מצוה להתברך, ברם אם הוא אינו כהן לא חלה מעולם מצוה זו על הישראל להתברך כפי שאין צורך להפוך עולמות להביא כהן מבחוץ כדי לקיים את המצוה, וכל המצוה היא רק כשיש כהן במקום, אי"כ למה שלא יעלה, דממ"נ לא יעבור על איסור עם ההתנאה ולא ביטל את מצוות הישראל, כי מעולם לא חלה כשאין כהן בבית המדרש ואם יש כאן בעיה, היא עצם ברכה "אשר קידשנו בקדושתו של אהרן" שזו ספק ברכה לבטלה שאם אינו כהן אסור לו להחמיר לברך כדין כל ספק ברכה ואולי באמת הנדון של הכתב סופר הוא לברך בלא ברכה או שכהן אחר יברך והוא רק יצטרך לעצם נשיאת הכפיים).

ובקה"י (זבחים סימן ט"ל אות ו') הקשה ממה שכתוב בזבחים (דף ע"ו ע"א) גבי ספק מצורע מביא אשם מצורע ולו עמו ומתנה אם אשם זה של מצורע הרי זה אשם מצורע ולו עמו ואם לאו יהיה שלמי נדבה ואותו אשם טעון סמיכה ובתוס' (בדף ל"ג ע"א ד"ה סמיכת

א) בדין להיטמא לספק קרוב ובדיני עבודה בקדשים והמסתעף.

איתא בפרשה (פר' כ"א פס' ב' ו') "כי אם לשארו הקרוב לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא הייתה לאיש לה יטמא".

והנה בתו"כ דרשו מהתוספת "לה יטמא" דאתי למעט דמטמא לה על הודאי ואינו מטמא על הספק. כגון שיש עליה ספק אחות כגון שילדתה האם במחבואה עם עוד אשה ונוצר ספק על כל אחד מהולדות של מי היא (והוא הדין על כל אחד משבעת הקרובים אם יש ספק אם הוא קרובו אין הוא מטמא לו ונדרש גבי אחותו כי יש בו עוד דרש לאחותו הבתולה שרק אם לא נישאה לאיש מטמא לה למיעוטי שאר קרוביו).

וכתב בר"ש משאנץ ז"ל שאין זו דרשה גמורה דלמיעוטי ספק אין צריכים פסוק למעט שבספק אסור להיטמא לה דהוא מילתא פשיטא, ומשום דספיקא דאורייתא מדאורייתא לחומרא (דלמ"ד דהוי רק מדרבנן בעינן להשמיע דטומאת כהנים חמירא דבכל התורה אזלינן לקולא והכא אזלינן לחומרא, אלא לאו דרשה גמורה מעין אסמכתא דכבר ידיענן דאסור להיטמא במקום ספק אלא דהוא כעין אסמכתא להיות עוד מקור לדרש)

ואף ברמב"ן ב"תורת האדם" כתב שדרשה זו פשיטא שמספק אינו יכול להיטמא לאחותו וקרא אסמכתא בעלמא. ואין לתמוה, מאי חזית להקל והרי יש להחמיר במצוות טומאה לקרובים אם היא אחותו שהרי זו היא מצווה דאורייתא, דמנגד יש ספק הפוך, דאולי אסור לו להיטמא לה דשמא אינה אחותו ואין כאן מצוה אלא איסור ולכן עליו לנקוט בשב ואל תעשה להימנע מספק איסור, מאשר לעבור בספק בידיים על ספק איסור.

וכעין זה מצינו בתוס' נדרים (דף י"ט ע"ב ד"ה על ספיקו לא מצי מגלח) שספק נזיר אינו יכול לעשות תגלחת מצוה משום דאיכא ספק איסור הקפת פאות הראש (ויעוין בגמ' בנזיר דף נ"ז ע"ב בקושיית הש"ס ואמאי) הרי לן דהיכא דיש ספק קיום מצוה שכרוך בספק איסור נמנעים מלעשות את הספק מצוה.

(מדברי הרקע"א הנ"ל נראה דספיקא דאורייתא לחומרא עבד לה חיוב ודאי, ברם יש להעיר מדבריו עצמם בסי' ו' שכתב שהחיוב הוא רק בגדר ספק, ויתכן שבזה תלוי מה שנחלקו הפוסקים אם נטל ביום ראשון לולב וכו' שחייב ליטול מספק שוב לולב ואפליגו בזה בפוסקים אם יעשה זאת בברכה, יעוין בקובץ הערות (סימן מ"ב אות ד' ז') ויעוין במשנ"ב (סימן י"ג ס"ק ד') בשם האחרונים ז"ל ויעוין בשו"ת מהר"ם שיק סוף סימן קמ"ח ודו"ק)

הרי שאין זו ברכה לבטלה גם אם כלפי שמיא גליא שבירך ברכת המזון, הואיל והוא מחויב מחמת הספק מצוה לחזור ולברך. ולכאורה על אותו משקל נוכל לומר גם בנידון שעורר בקה"י כשיש לנו ספק נזיר שמביא את קרבנותיו ומתנה ויש כאן ספק על השלמים אם טעונים הם סמיכה בכל כוחו, דמצד דין אשם נזיר אינו טעון סמיכה ואילו אם הם שלמי נדבה טעונים הם סמיכה בכל כוחו, יש לומר דספק חיוב דאורייתא של סמיכה בשלמים יכריע שיש חיוב עבודת סמיכה וכיון שסומך כדי לצאת חובת הספק אין בזה עבודה בקדשים גם אם כלפי שמיא גליא שזה קרבן נזיר שאינו טעון סמיכה (ויעוין באור שמח פ"ה מהלכות עבודת יום הכיפורים הל' כ"ה).

ברם הגאון הצדיק רבי דן סגל שליט"א אמר לבעל כנפי יונה דיש בזה נידון שלם בענין איסור עבודת קדשים אם האיסור הוא על הגברא או על החפצא דאם נימא דהוא רק דין על הגברא שלא יסמוך על בהמת קדשים שלא יעשה עבודה בה שלא לצורך בכה"ג, אפשר ליישב שפיר את קושית הקה"י, דלא דמי ספק נזיר לדין טומאת כהונה, דשאני סמיכה כיון שיש לו ספק מצוה ועושה את הסמיכה בשל קיום מצוה לא חשיב עושה עבודה בקדשים משא"כ טומאת כהנים וכדפרישית. ברם אי נימא דדין איסור סמיכה הוא דין בבהמה של קדשים שיש איסור כלפיה שתיעשה בה עבודה א"כ יש לומר דלא שייכת האי סברא להתייר, דאף אם הגברא סומך ידיו על הבהמה מחמת ספק מצוותו, ברם אם האמת שזהו אשם מצורע ומדין אשם מצורע אין לסמוך עליו הרי זו בהמה שיש עליה איסור סמיכה מדין עבודה בקדשים, ומה יועיל בזה שהגברא רוצה לסמוך כדי לצאת את ספק מצוותו, מכל מקום החפצא אינה שייכת בזה לסמיכה, ובהיעדר חפצא אין מקום להחיל חיוב מצוה על הגברא.

ואכן בנושא זה יש נידון בתשובות "בית אפרים" (יו"ד סוף סימן ע"ה) שחוקר באיסור להטיל מום בקדשים האם זה איסור גברא שאסור לו להטיל מום בקרבן כדי להפקיע אותה מקדושת מזבח, או דלמא זה גם איסור חפצא שבהמה שיש בה קדושה יש איסור שיעשה בה מום, ומסיק שזה תלוי בפלוגתא דר"מ ות"ק האם יש איסור להטיל מום בבעלת מום, דאם זה דין בבהמה לכאורה לאחר שהבהמה היא בעלת מום כבר בלאו הכי אין איסור כי לא עשה בה פגם למזבח, אבל אם זה דין בגברא יש איסור, אף שכבר יש בו מום דומיא דמחמץ

אשם מצורע) ביארו שמצד אשם מצורע אינו סומך בכל כוחו הואיל וסמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא ומצד שלמים צריך לסמוך בכל כוחו, ולזה כתוב בברייתא דהכא דהוי ספק אשם מצורע ספק שלמים נותנים עליו חומרי שניהם וטעון סמיכה בכל כוחו. ותמוה הדבר מאד, הרי אם זה אשם מצורע שאינו בר סמיכה יש איסור דאורייתא לסמוך על האשם בכל כוחו והוי עבודה בקדשים ואמאי בספק מצוה שאפשר שאלו הן שלמי נדבה אומרים לו לסמוך בכל כוחו הרי יתכן שזה אשם מצורע ובכה"ג לא רק שאינו מקיים מצוה בזה אלא אדרבה הוא עושה כאן ספק איסור ממש, ומצד זה יש לומר אדרבה שלא יסמוך בכל כוחו בדומה למה שאמרו הרמב"ן והר"ש שאם אחותו הוי ספק קרובה אליו אסור לו מחמת הספק להיטמאות לה? והותיר הקה"י קושיא זו בצ"ע.

וב"כנפי יונה" רצה לחלק בין הנידונים ולא קשיא מידי מאשם מצורע, דנהי דבאשם מצורע ישנו איסור דאורייתא אם סומך עליו בכל כוחו, היינו משום שמצד דיני סמיכה אין כל צורך לסמוך, וכיון שאין זו מצווה נמצא עושה עבודה בקדשים, אבל אם יש לנו ספק אשם מצורע ספק שלמים והוא סומך על השלמים בכל כוחו ועושה זאת מחמת ספק מצוה כי יתכן שאלו הן שלמי נדבה אז אפילו אם כלפי שמיא גליא שזהו אשם מצורע שאינו טעון סמיכה מכל מקום לא עבר על שום איסור של עבודה בקדשים הואיל ומה שסומך בכל כוחו היה משום ספק מצוה ואין זה דומה לספק קרוב ששם אסור לו להיטמא שהרי שם אם יטמא לה מצד הספק שמא אהיא אחותו, אולם אם אין זה אמת הרי עבר על איסור טומאה הגם שכוונתו הייתה לקיים את מצוות טומאה לקרוביו וטפי עדיף להניח המצוה בשב ואל תעשה.

אבל גבי איסור עבודה בקדשים כל המהות של האיסור הוא רק כשנסמך על הבהמה בכל כוחו שלא לצורך, אבל כל שסומך משום ספק מצוה גם אם באמת זה אשם מצורע שאינו טעון סמיכה, מכל מקום אין הוא יודע זאת והוא עושה את מחויבותו משום ספק מצוה שמוטל עליו, בכה"ג אין זו עבודה בקדשים האסורה ואינו עובר שום איסור.

דומה הדבר למי שיש לו ספק אם בירך ברכת המזון כשאכל שיעור דאורייתא, הדין הוא שחוזר ומברך מצד שזה ספק דאורייתא לחומרא ובתשובות רעק"א (סימן כ"ה) כתב לבאר אמאי מותר לו לעשות כן ואינו חושש שמא הוא נושא שם שמים לבטלה אם בירך ברכת המזון (ולשיטת הרמב"ם מי שברך ברכה שאינה צריכה עובר על איסור נשיאת שם שמים לבטלה יעוין בפאר הדור לרמב"ם סימן ק"ה) ברם אומר הרעק"א דגם אם אליבא דאמת כבר בירך ברכת המזון לא עבר איסור בזה הואיל ואינו יודע אם בירך על המזון ויש עליו ספק מצוה דאורייתא לילך לחומרא ולברך והרי הוא נחשב כמחויב בודאי בברכת המזון, לפיכך אין בזה ספק איסור ברכה לבטלה.

כ"ש גבי ספק אשם מצורע ספק שלמים שמספק יהיה אסור לו לסמוך שמא זה אשם מצורע שאין בו סמיכה ואיך כתבו תוס' דחייב הוא לסמוך מספק, ולכאורה זוהי קושיא אלימתא וצריך ע"ג מאד.

ואולי י"ל דהתם נהי דברור לנו דארבעה מתוך החמישה חייבים לסמוך שהרי יצאו ידי חובת הפסח ועבורם אינו רק שלמים שחייבים בסמיכה, ברם מאידך גיסא יש כאן אחד בוודאי שאינו חייב בסמיכה שהרי לא הקריב פסח וקרבתו היו פסח בתורת ודאי וחייב בפסח שני, הלכך חיישינן לספק איסור עבודה בקדשים, שהרי אם כולם יסמכו כאחד ברור לנו שעתה אחד עבר על איסור בוודאי, משא"כ בספק אשם מצורע שאין לנו אף פעם ראייה ודאית שנעשה איסור בתורת ודאי, לפיכך כאן יש להקל בשל ספק המצווה לסמוך בכל כוחו.

ויתכן עוד שזה תלוי בגדר איסור עבודה בקדשים, דאם זה איסור חפצא י"ל שהואיל וברור לנו שמתוך חמישה שיביאו קרבנות יש קרבן אחד שאינו טען סמיכה יש עליו איסור לסמוך עליו.

אבל אם הוא איסור עבודה רק איסור גברא (כפי שהבאנו לעיל חקירה בעניין) נראה היה לומר דהואיל ולכל גברא איכא רוב צדדים לעשות סמיכה אי"כ נראה היה שיש מצד ספק חיוב, מצוה לסמוך בכל כוחו כפי סברת התוס' ואם אפילו הכי חזינן מדברי הגמ' בפסחים שאסור לסמוך מחמת הספק, לא כ"ש בספק מצורע שהקרבנות שהם ספק אשם מצורע ספק שלמים ויש לנו ספק אם יש בכלל מצוות סמיכה בכל כוחו, לכאורה צריך היה להיות שיהיה אסור לסמוך, ובהכרח שתוס' סוברים דאיסור עבודה בקדשים הוא איסור חפצא ולא איסור גברא ודו"ק היטב בדבר.

ועל דרשת התו"כ לה יטמא על הודאי הוא מטמא ואינו מטמא על הספק כבר עמד בשו"ת "צפנת פענח" למרן הגאון הרוגטשובער ז"ע (ח"ב סימן קס"ז) שמבאר את דברי התו"כ שדורש שיש כאן מיעוט בקרא דדוקא אם ודאי לנו שהיא אחותו יש לכהן מצוה להיטמא לה אבל אם היא אחותו בספק וכן כל אחד משבעת הקרובים, בכה"ג אומר התו"כ שאין כלל מצוה, ואם עבר הכהן ונטמא לה לוקה על שנטמא במקום אין מצוות טומאה כיון שהתורה מיעטה ספק בתורת ודאי איסור ומביא הגאון זצ"ל שם סימוכין מכמה מקומות דוגמת זה.

ברם בפשטות נראה מהראשונים ז"ל שנתקשו בדברי התו"כ למאי הוצרכו למיעוטא שאינו מטמא לספק אחותו דמהיכי תיתי שיטמא לה בספק והלאה הוא ספק איסור דאורייתא מדאורייתא לחומרא ועל זה אמרו שהמיעוט אינו רק אסמכתא בעלמא, מינה מוכח דלא סברו את דברי הצפנת פענח, שהרי לשיטת הצפנת פענח טובא אשמועינן בתו"כ, דלוקה על הספק בתורת ודאי, דאלמלי הלימוד הוא אמינא דלא ילקה אף שאסור לו להיטמא לאחותו מספק, אבל מלקות לא יקבל מספק ככל ספק איסור, על זה אתי הפסוק לומר שבספק אין

אחר מחמץ, ותלוי נמי בפלוגתא בין ש"ס דילן לספרי, האם מה שאסור לאכול בכור שהטילו בו מום הוא רק קנס חכמים או שהוא איסור דאורייתא שנכלל בפסוק "לא תאכלו כל תועבה" ודו"ק.

ועל דרך זה יש מקום לחקור באיסור לשבור עצם בקרבן פסח אם זה איסור גברא או איסור חפצא, שקרבן פסח לא ישבר בו עצם, ואיכא נפקמ"נ בזה אם יהיה איסור דאורייתא לישראל לומר לעכו"ם לשבור עצם של קרבן פסח, דלענין אמירה לעכו"ם להטיל מום בקרבן, כתב החת"ס שלא שייך לומר שאין כאן רק שבות בעלמא ובמקום מצוה יותר, דהישראל באמירה שלו להטיל צום מבזה קדשי שמים כשאומר לעכו"ם להטיל מום בקרבן ולפיכך אסור בכל גוונא, ועל זה הדרך, אסור לישראל לומר לעכו"ם לשבור לו עצם מקרבן הפסח, וכעין מה שאמר אביי שאסור להניח גומרתא על עצם משום שמא יפקע מחמת הגחלת ונמצא שובר עצם של קרבן פסח (ברם לא דמי כלל, כי התם הוא עושה מעשה בידים ולפיכך זה נחשב כשובר במו ידיו ואילו אמירה לעכו"ם הוא מעשה המסובב ואפשר שאין בזה איסור ויעוין ברעק"א מה"ת סימנים קל"ב קל"ג).

וב'כנפי יונה" העיר בדברי תוס' בדף ל"ג (כפי הבנת מרן הקה"י שבספק אשם מצורע ספק שלמים צריך לסמוך בכל כוחו כדין שלמים, דיש לתמוה מסוגיא ערוכה בפסחים (דף פ"ט ע"א) גבי חמישה שנתערבו עורות פסחיהם זה בזה ונמצא באחד מהם יבלת שפוסל את הקרבן יצאו כל הפסחים לבית השריפה ופטורים הם מלעשות פסח שני, ואקשינן למה אין להם תקנה? יבאו כולם מותר פסח ונימא כל אחד, אי דידי בעל מום האי דאתאי השתא ניהוי פסח, ואי דידי תם הוא ניהוי האי דאייתי השתא שלמים, דמותר הפסח נאכל ליום ולילה ואינו ממעט מאכילת שלמים, ודחינן דאין מפרישים תחילה למותרות, ואקשינן דנייתו מותר פסח היכא דאתרמי אלא משום סמיכה דאילו פסח לא בעי סמיכה ואילו מותר בעי סמיכה וכו' יעוי"ש.

וברש"י כתב דאי אפשר לסמוך על אותו מותר שמא פסח הוא וקא עביד עבודה בקדשים וכיוצ"ב מצינו גם בתוס' בחגיגה דף ד' ע"א שאין לטומטום שיש ספק אם חייב בעולת ראייה אין לו להביא דאם יביא עולה ויתנה עליה דאם הוא זכר הוא עולת ראייה ואם הוא נקיבה הוא עולת נדבה, כיון שיש לנו חשש שהוא נקיבה שפטורה מסמיכה לפיכך אין לו לעשות כן כדי שלא לבטל מצוות סמיכה.

הרי לנו להדיא שכשיש לאדם ספק על קרבנו אם חייב הוא בסמיכה אין לו לסמוך משום חשש איסור עבודה בקדשים, ולכאורה דלא כתוס' בזבחים (דף ל"ג ע"א) גבי ספק אשם מצורע שחייב לסמוך בכל כוחו שמא הוא שלמים. וביותר תמוה, דאמאי בפסחים דנמצאה יבלת רק באחד העורות דיש לנו ארבעה חייבים בתורת ודאי ורק אחד מהם פטור ואפילו הכי אמרינן דכולם לא יסמכו מחמת חשש ספק איסור עבודה בקדשים,

יכול להיות כהן גדול שיהיו לו מעלות רבות אבל יהיה עני ויהיה בכלל עולה ויורד? עוד יש לתמוה, מה יהיה הדין אם היה כהן גדול שעשיר מכל אחיו ונתמנה, אבל באמצע כהונתו העני לפתע דגלגל החוזר בעולם, אם אין כל המעלות לעיכובא ואולי רק בשעת מינוי אבל לאחר שנתמנה למה שיורידוהו מגדולתו ועדיין איכא היכי תמצוי שכהן גדול יהיה שייך בקרבן עולה ויורד? וצ"ע לע"ע.

וברמב"ם (ריש פ"ח מהל' כלי המקדש) כתב וז"ל "כהן גדול צריך שיהיה גדול מכל אחיו הכהנים בנוי בכח בעושר ובחכמה ובמראה, אם אין לו ממון, כל הכהנים נותנין לו משלהם, כל אחד ואחד לפי עושרו, עד שיעשיר יותר מהעשיר שבכולן, ואין אחד מכל אלו מעכב אלא זה למצוה, אבל אם נתרבה מכל מקום נתרבה". וביארו באחרונים ז"ל דהרמב"ם למד זאת מגמ' דיומא דבבית שני היו כה"ג שלא למדו ולמרות הכל עשו את עבודת יום הכיפורים שאינה כשרה רק בכהן גדול, ועל כרחך שהמינוי תפס בדיעבד, הרי דאין המעלות הללו לעיכובא והם רק למצוה בלבד. ולפי"ז תתעצם הקושיא מגמ' דהוריות דמשמע דהוי לעיכובא? וב"חזון יחזקאל" (למון הגר"י אברמסקי זי"ע) בליקוטי השי"ס הוריות כתב להעיר בדברי הגמ' הוריות, למה כתבה הגמ' דין זה רק לגבי כהן משיח ולא במרובה בגדים, דהא דינא דגדלהו מכל אחיו נאמר גם לגבי כהן מרובה בגדים, נמצא לפי זה שגם כהן מרובה בגדים אינו בא לידי עניות ולמה פטרו מקרבן עולה ויורד רק כהן המשיח?

עוד יש לתמוה בדברי הגמ' ביומא הנ"ל למה הוצרכה הגמ' לחלק בין כהנים בבית ראשון לכהנים בבית שני והלא יכולה הייתה הגמ' ליישב בפשיטות לפי שיטת הרמב"ם דאין המעלות הללו לעיכובא, אי"כ צריכים לברר אצל כל כהן גדול שמא נתמנה ואינו גדול בחכמה ונימא דמתני' מיירי בדיעבד ולא דווקא בבית ראשון. ברם תמיה זו נראה דאינה תמיה כלל, דבבית ראשון היו מקפידים בכך ולשם מה ישאלו אם יודעים במעלת הכהן ובפרט שהיו הכהנים בבית ראשון מאריכים ימים ודלא כבית שני שהייתה לשכת פרהדרין וכמעט שלא היה כהן גדול שעשה פעמיים בקדש הקדשים, כדאיתא התם, לפיכך כל שנה היו צריכים לשאול מחדש כי לא היה כהן אחד שכהן בשנה שעברה, לפיכך ע"כ שבבית שני מיירי, אלא שהגמ' אתי לחדש שבבית שני רבו הרשעים שתפסו את מקום הכהן הגדול, שכן היו קונים זאת דרך קשרים עם פקידי המלוכה, אבל בבית ראשון הקפידו על כל המעלות ולא שאלו שום כהן גדול שמא לא למדת ודו"ק.

עוד יש להעיר, בדברי הרמב"ם, דכתב (פ"ד מהלכות כלי המקדש הל' ב') "כשימות המלך או כהן גדול או אחד משאר הממונים מעמידים תחתיו מבניו, בנו או הראוי ליורשו וכל הקודם בנחלה קודם לשררות המת" משמע דמה שדרשו מקרא דבמינוי הכהן גדול בעינן לכול המעלות כל זה רק למינוי הראשוני כלומר בתחילת המינוי אך כשממנים יורש לכהן גדול אין אפילו מצוה

זה ספק איסור אלא ודאי איסור, ולזה צריכים ריבוי מיוחד, אלא ע"כ דלא סברו כהצ"פ, וזה ברור ודו"ק.

ב) מעלות הכהן גדול לעיכובא או רק מעלות בעלמא? (מיוסד על המשנת חיים ועוד תוספות)

איתא בפרשה (פר' כ"א פס' י') "והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומילא את ידו ללבוש את הבגדים את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרוס".

ובתו"כ (פרשה ב' א') והכהן הגדול מאחיו, שיהא גדול מאחיו בנוי בעושר בכח בחכמה ובמראה, אין לו, מניין שיגדלוהו משל אחיו? ת"ל "הגדול מאחיו" שיהיה גדול מאחיו וכו' יעווי"ש.

נראה בפשטות דיש תנאים במינוי כהן גדול דיהיה גדול מכל אחיו ואם חסרה לו אחת המעלות הוי חסרון שאפשר שהוא אף לעיכובא, ולפיכך אם יש לו את כל המעלות האישיות אבל אין לו ממון חיביים כל הכהנים לתת לו משלהם עד שיהיה בעל עושר גדול מכולם. ואין לומר שהוא דין לכתחילה ואם לא גידלוהו ומכל מקום גמרו אומר בלבם שיהיה הכהן הגדול חל המינוי. דבגמ' הוריות (דף ט' ע"א) בקרבן עולה ויורד נאמר, ואשר לא תשיג ידו, יצא נשיא ומשיח דאין באין לידי עניות ובגמ' משיח דכתיב והכהן הגדול מאחיו שהוא גדול מאחיו בנוי בכח ובחכמה ובעושר, אחרים אומרים מניין שאם אין לו גדלהו משל אחיו יעווי"ש, ואם תמצוי לומר שזהו רק למעלותא בעלמא ואין זה בגדר מעכב מה ההכרח שהכהן גדול אינו בעולה ויורד ודלמא בחרו בו אחיו בשל יתר המעלות שהיה גדול מהם אבל לא הוסיפו לו ממון והוא דל, אלא ע"כ שזה לעיכובא ואם אינו עשיר אינו ראוי להיות כהן גדול, ולכאורה זו ראייה מוכחת.

אלא דיש לתמוה בעניין דהנה איתא בגמ' יומא (דף י"ח ע"א) "מסרו לו זקנים מזקני ב"יד וקורין לפניו בסדר היום ואומרים לו, אישי כהן גדול קרא אתה בפך, שמא שכחת או שמא לא למדת. ובגמ' תמיהו, והתניא והכהן הגדול מאחיו שיהא גדול מאחיו בכח ובגמ' בחכמה ובעושר, אחרים אומרים מניין שאם אין לו שאחיו הכהנים מגדלין אותו ת"ל והכהן הגדול מאחיו, גדלוהו משל אחיו. (ואם כן איך יכולים לומר שמא לא למדת, בשלמא שמא שכחת אינו קשה, שיכול להיות שלאחר שנתמנה שכח ואין זה מקלקל את מעמדו ככה"ג אבל לא למדת זה חסרון כלפי אחיו הכהנים ואיך מינוהו?) אמר רב יוסף לא קשיא, כאן מקדש ראשון כאן מקדש שני, דאמר רב אסי, תרקבא דדינרי עיילא ליה מרתה בת בייתוס לינאי מלכא עד דאוקמי ליהושע בן גמלא בכהני רברבי (והיו כהנים יותר תלמידי חכמים ממנו שהיו ראויים יותר להיות כה"ג ועל זה אמר רב יוסף קשר רשעים אני רואה)

מכל זה נראה דמעלות אלו אינן לעיכובא דאי היו מעכבים מה מהני מה שמינו את ר' יהושע בן גמלא הרי לא היה גדול מאחיו בחכמה, ולפי"ז צ"ע דהוא הדין איפכא,

אלו הן חלקי הבניין של אדם הראוי להשראת השכינה ובהיעדר אחת מהן עדיין לא הגיע להשגת רוח הקודש (ומה שהגיע בלעם לנבואה בלא כל המעלות הללו היה מדין מיוחד כדי לסלק טענת האומות שלא זכו לנביא שילמדם דרך ה') וממעשה דאביתר מצינו שמעלת הכהונה גדולה תלויה בהשראת השכינה, שהרי ברגע שנסתלקה ממנו רוח הקודש ולא היה יכול לענות באורים ותומים נסתלק מהכהונה הגדולה וזכה בו צדוק הכהן, לפי' יש לנו הכרח דאין מעלות אלו רק בתור מעלה לכתחילה אלא הן ממש לעיכובא.

לפי' אי אפשר לתרץ את קושית הגמ' אמאי שואלים את הכה'יג שמא לא למדת והלא צריך הוא להיות גדול מכל אחיו בחכמה? ואם נרצה לתרץ הא לכתחילה הא בדיעבד, נסתור זאת, שהרי גם אם מינוהו להיות כה'יג בשל היותו בר המעלה ברגע שהפסיד את מעלת רוח הקודש אינו ראוי להיות כה'יג, לא כ'יש שאם ימנוהו ולא יהיה בר המעלה שלא יתפוס המינוי, ואפילו רק בדיעבד.

אלא מאי נשאל מה קרה בבית שני והלא הכה'יג צריך להיות בעל רוח הקודש, ברם זה אינו קשה כלל, דהנה איתא בגמ' יומא (דף כ"א ע"ב) דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני ואלו הן. ארון וכפורת אש ושכינה ורוח הקודש ואורים ותומים יעו"יש. לפי' יש לומר, דסיבת התנאי לעיכוב בכה'יג איננו מצד עצם הכהונה גדולה, אלא דכיון שיש תנאי בכה'יג ושאל לו באורים ותומים, וכיון שאי אפשר לשאול באורים ותומים בלי להיות בעל רוח הקודש וכדי לזכות בכך צריכים לכל התנאים המפורטים, לפיכך בבית ראשון היו התנאים לבחירת הכהן גדול לעיכובא, ואף אם זכה בהם ברגע שאיבדם איבד את הזכות לשמש בכהונה גדולה ולפיכך איבד אביתר את הכהונה אף שהיה כה'יג שנים רבות. אבל בבית שני שלא היו אורים ותומים ורוח הקודש, לא נצרכו מעלות אלו, דבלאו הכי לא יזכה בהם איש, ממילא אין הן מעכבות. ולפיכך היו כהנים גדולים שלא היו ברי המעלה ולקחום מכוח מינוי המלכות, כפי שמביאה הגמ' דמרתא בת ביתוס העמידה את יהושע בן גמלא לכה'יג ע"י שנתנה שוחד תרקב דינרים לינאי (אף שינאי עצמו טען לכהונה גדולה ולבש בגדי כהונה גדולה, כדאיתא בקידושין (דף ס"ו ע"א) ונראה דלאחר שחכמי ישראל מנעו ממנו זאת בשל ספק חללות, לא שימש בפועל בכהונה כיון שידע שדבר זה עלול לגרום למרידה עצומה מצד העם, או שגם פחד שיענש משמים אם יכנס לפני ולפנים בעבודת יוהכ"פ) לפיכך תירצה הגמ' הא בבית ראשון הא בבית שני ודו"ק היטב.

לפי זה י"ל דמה שכתב הרמב"ם (ריש פ"ח מהל' כלי המקדש) דכל הני מעלות שנמנו בכה'יג אינן לעיכובא כוונתו הייתה לבית שני. וכן נראה לדקדק בלשונו "ואין אחד מכל אלו מעכב, אלא כל זה למצוה, אבל אם נתרבה מכל מקום נתרבה" והלשון קצת צריכה ביאור, שכן האריך יותר מידי בלשונו, כמו כן למה סיים "אבל אם נתרבה מ"מ נתרבה?" והנראה לבאר, דהנה כתב

להקפיד על כל הני מעלות וממנים את יורשו לכה'יג גם אם אין לו את כל המעלות הללו, וכן העלה בשו"ת מרן החת"ס (או"ח סי' י"ד ויעוין עוד בשו"ת חקרי לב או"ח סי' ט"ו) ולפי' צ"ע למה הוצרכה הגמ' ביומא ליישב הא בבית ראשון הא בבית שני, הא אפשר לומר דהכא מיירי ביורשו של כה'יג וממלא מקום אביו ביראת שמים אך לא בחכמה ולפיכך שפיר שואלים אותו שמא לא למדת?

איתא בגמ' בנדרים (דף ל"ח ע"א) אמר ר' יוחנן, אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גיבור ועשיר וחכם ועניו, וכולן ממושה. חכם, רב ושמואל דאמרי תרוויהו חמישים שערי בינה נבראו בעולם וכולם ניתנו למשה חסר אחת, שנאמר ותחסרהו מעט מאלוקים יעו"יש. וצ"ב למה הוצרכו להביא ראיות שהיה חכם וכי הייתה ס"ד שלא כן הוא? ברם נראה דהכי כוונת הגמ' דיתכן שיש בכל הדור בפרט זה גדול ממושה (אולי אהרן שהיה נביא לפניו) ומשה היה בו כל יתר המעלות שעשוהו יחד ראוי להיות המקבל, מנלן שהיה גדול מכל בני דורו שלא היה אפילו אחד מהם שבשטח זה לא היה גדול ממנו? על זה הביאו רב ושמואל ראיה שהקב"ה נתן לו מ"ט שערי בינה שיהיה יותר מכולם, דומיא דעשיר לגבי כהן שלא היה די שיעשירוהו אלא צריכים היו להעשירו יותר מכל אחיו הכהנים כדי שלגבי כל פרט במעלות יהי גדול מכולם, וכך נאמרה הלכה לגבי דין השראת שכינה דצריך הנביא שיהיה ראוי להשראת שכינה מצוין בכל המעלות דומיא דמשה רבינו שהיו בו את כל המעלות.

עוד איתא בגמ' בשבת (דף צ"ב ע"א) אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ובעל קומה. וכתב בהגהות מהרי"ד בתו"כ [בפרשתן] דהן אותם המעלות שהתנו"כ מזכיר לגבי כהן גדול שיהיה גדול מאחיו. נראה לפי דברי המהרי"ד דיש מקבילות בין מינוי כהן גדול לעניין השראת השכינה. ולפיכך בעינן בכל המעלות שבכל מעלה ומעלה מהן שיהיה מצוין יותר מכל אחיו ולא די שיהיה במעלה אחת מצוין מעל כולם וביתר המעלות יהיה שוה, אלא כך הדין שבכל מעלה ומעלה יהיה גדול מעל כולם, ובכך מתקיים דינא דזהההן הגדול מאחיו מכל אחיו.

ובגמ' יומא (דף ע"ג ע"ב) אמרינן כל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו אין שואלין בו, שהרי שאל צדוק ועלתה לו אביתר ולא עלתה בו, שנאמר (שמואל ב' פ"ו ט"ו פס' כ"ד) "ויעל אביתר עד תום כל העם וגו' ופרש"י שנאמר ויעל אביתר עד תום כל העם לעבור, ותניא בסדר עולם, ושאל באורים ותומים ולא עלתה לו ונסתלק מן הכהונה שנאמר ויעל אביתר וכו' (ויעוין ברש"י ברכות ריש דף ד' ע"א).

ועתה יש לומר מהסוגיות דנדרים ויומא הנ"ל דאין השכינה שורה אלא על גיבור ועשיר ובעל קומה והבאנו את הגהות הגרי"ד על התו"כ שהן אלו המעלות הנמנות בתו"כ בכה'יג להיות הכהן הגדול מאחיו, נראה דלהשגת רוח הקודש אי אפשר לוותר על מעלה אחת מהן, שכן כל

כהן גדול קרא אתה בפיך, שמא שכחת, או שמא לא למדת" וזה לשונו "ואומרים לו אישי כה"ג, קרא אתה בפיך, שמא שכחת או שמא לא למדת דבר זה וכו'" יעו"ש. ולא כתב שכל זה מיירי בבית שני כפי תירוץ הגמ', שהרי בבית ראשון לא העמידו כהן גדול כזה, ובי"מעיל שמואל" כתב ליישב דהרמב"ם קאי לשיטתו, דבדיעבד חל המינוי אף שאין בו את המעלות הנזכרות בכה"ג לפיכך לא הוצרך לפרש דאיירי בבית שני דווקא שהרי בבית ראשון הוי הכל לעיכובא.

ועדיין יש לדקדק בלשון הרמב"ם ששינה מלשון המשנה "שמא לא למדת" דמשמעה שהיה בור ועם ארץ גמור, שהרי כתב בלשונו הזהב "שמא לא למדת דבר זה" דמשמעו שרק הלכה זו לא למד ויכול הוא להיות גאון הגאונים ובפרט אחד לא ידע, וזו מהיכן לקח? והיה נראה לומר דכהן גדול שאינו חכם כלל הוא לעיכובא בבית ראשון, והמשנה שאומרת שמא לא למדת שכוונתה שלא למד כלל זה ודאי חייבים להעמידה בבית שני דרק אז לא היה לעיכובא, אבל הרמב"ם ששינה לשונו וכתב לשון דבר זה יתכן לפרשו שבאמת הוא חכם מחוכם כמעט בכל התורה כולה ומיירי הרמב"ם בבית ראשון ומה שלא עיכב כי באמת הוא גדול יותר ביחס מכל אחיו הכהנים רק יש איזה פרט אחד מסוים בהלכות עבודת יום הכיפורים שאינו יודע ועל כן חששו בית דין של הכהנים שמא לא יעשה את העבודה כראוי (וזה צריכות בקיאות עצומה בכל הלכות הקרבנות ועבודת יום הכיפורים. ומעשה במרן הח"ח זי"ע שדיבר עם הגאון האמיתי רבי אלעזר משה הלוי הורוביץ זצוק"ל רבה של פינסק בקדשים ונשתומם הח"ח ביותר מגודל בקיאותו לבד חריפותו שהייתה מיוחדת ביותר, ושאל מרן הח"ח האם יש כדוגמתו עוד בהלכות קדשים, אמר לו רבי אלעזר משה, יש לנו את הגה"ק רבי יו"ט קאפיל הכהן זצוק"ל רבה של מיר בעל "מלבושי יו"ט" שראוי להיות כהן גדול ולעשות את עבודת יום כיפור בעיניים עצומות וחזקה שלא ישנה בפרט אחד, הרי לנו עד כמה מסובכת עבודת יום הכיפורים וצריך הכה"ג לשלוט בפרטים ופרטי פרטים. על כן גם כהן גדול שהיה חכם מחוכם בכל דיני הקודשים יתכן שיחסר לו פרט אחד ויכול להיות ראוי גם בבית ראשון כהן גדול ודו"ק היטב ולפי"ז מיושבים דברי הרמב"ם דלא כ"מעיל שמואל" ודו"ק היטב.

והנה בגמ' בהוריות (דף ט' ע"א) גבי חיוב עולה ויורד איתא "ואם לא תשיג ידו" וכתוב ואם לא תשיג ידו יצאו נשיא ומשיח דאין באין לכלל עניות נשיא וכו', משיח דכתיב והכהן הגדול מאחיו שהוא גדול מאחיו בנוי בכח ובחכמה ובעושר. אחרים אומרים, מניין שאם אין לו גדלהו משל אחיו, ת"ל והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו גדלהו משל אחיו" וכבר הבאנו לעיל את קושית ה"חזון יחזקאל" (בליקוטים שם) אמאי נקטה הגמ' רק בכהן משיח דהא דינא דבעינן כהן גדול שיהיה גדול מאחיו אינו רק בכהן משיח אלא גם במרובה

בריש לשונו דכל זה למצוה, כלומר מה שדרשו חז"ל להפסוק והכהן הגדול מאחיו שיהיה גדול מכל אחיו בכל המעלות שנמנו, כל זה הוא רק למצוה ואין בכל זה עיכוב מצד מינוי הכהן גדול, מיהו אכתי איכא עיכוב מצד אחר, שהרי צריכים לשאול את הכהן גדול באורים ותומים, ולזה לא יוכל לזכות, אם אין ראוי להשראת השכינה, ולזה גופא איכא תנאים ברורים, איך זוכים לרוח הקודש, הייתה לנו לפי"ז ס"ד, דלא נוכל בשום פנים ואופן למנות כהן גדול בלא כל התנאים, על זה מבאר הרמב"ם (בכלי המקדש) שם הוא שונה את ההלכות השייכות מצד המינוי גופא ומדגיש הרמב"ם בזה דמצד והכהן הגדול מאחיו אין תנאי לכל המעלות הללו אלא זה רק למצוה ודו"ק.

ובאריכות לשונו בא הרמב"ם לסלק תמיהה שתעורר, שלא נאמר, מה אכפת לנו שאין הפסוק לעיכובא, מכל מקום הרי הכהן צריך לשאול באורים ותומים ולצורך זה נזקק הוא לרוה"ק ומצד זה גופא יהיו כל המעלות לעיכובא? על זה ממשיך הרמב"ם בלשונו הטהור "אבל אם נתרבה מכל מקום נתרבה, נקט הרמב"ם בלשונו בדקדוק נתרבה, כוונתו לכהן מרובה בגדים שלא נמשח בשמן המשחה כלומר בבית שני, וכדאיתא בהלכותיו שם (פ"ד הל' י"ב) "ואם אין שם שמן המשחה מרבין אותו בבגדי כהונה גדולה בלבד".

ואכן בבית ראשון בו היה כהן גדול משוח בשמן המשחה והיו אורים ותומים אף אם לא היו כל המעלות לעיכובא רק למצוה, ברם מצד דין השראת השכינה ושם כל אחד מהתנאים מעכב לא היה שייך שיהיה כהן גדול שישמש בלא זה, ולפיכך אביתר סולק מן הכהונה, אף ששימש שנים רבות בכהונה גדולה, ברם לאחר שדוד שאלו באורים ותומים ולא עלתה בידו הוכרח ליקח כהן גדול שראוי לשואלו, לפיכך מינה במקומו את צדוק הכהן. אבל בבית שני בו היה כהן מרובה בגדים דלא היה שמן המשחה בזה אמר הרמב"ם דאם נתרבה כה"ג בבגדים ואין בו אחד מהמעלות הנזכרות הרי הוא כה"ג.

לפי זה צריך לומר דמה שכתב הרמב"ם (פ"ד מהלכות כלי המקדש הל' ב') בדין ירושת כה"ג, דבעינן שיהיה ממלא מקום אבותיו ביראה או בחכמה, משמע דאף לכתחילה ממנים יורש אף אם אין לו את כל המעלות הנצרכות לכהונה גדולה, כל זה מיירי בבית שני שלא היה עיכוב בכל המעלות הנצרכות להשראת שכינה, אבל אה"נ בבית ראשון בו שרתה שכינה לא היה ראוי למנות אפילו יורש שאין בו את כל המעלות הואיל ואלו מעכבות בהשראת שכינה, וכה"ג נצרך להשראת השכינה כדי שיוכלו לשואלו באורים ותומים, על כן לא שייך שימנו כה"ג שיחסר ממנו אחד המעלות, ומעלת יורש תהיה אם יהיו שניים שווים ואף השני ראוי למינוי בזה יקדם היורש מצד דין ירושה.

והנה בהלכות עבודת יוהכ"פ (פ"א הל' ה') העתיק הרמב"ם את המשנה (יומא דף י"ח ע"א) "מסרו לו זקנים מזקני בי"ד וקורין לפניו בסדר היום ואומרים לו, אישי

מיהו לאחר העיון ניתן לומר סברא הפוכה דאדרבה מסוגיא דהוריות אפשר להוכיח היפך הדברים, דבאמת כל המעלות הן מקשה אחת ואם חסרה מעלה אחת אין בו שום נפקמ"נ ביתר מעלותיו, תדע דהא גמרא נקטה בדבריה "כהן משיח" ולא "מרובה בגדים" (כפי שכבר ההעיר מרן בעל "חזון יחזקאל" בליקוטי ש"ס) דהרי כבר נתבאר לעיל באורך דרך בכהן משיח שהיה בבית ראשון שזכו להיות בעלי רוח הקודש ונשאלים בהם באורים ותומים בעינין לכל התנאים דליהו לעיכובא להשראת השכינה, ובהיעדר אחת מהנה לא יזכה להשראת שכינה, לפיכך מהאי טעמא דרשו אחרים, גדלו משל אחיו, כדי שיהיה ראוי בשל זה להשראת שכינה ולא מטעמא דזהו תנאי בכהונה גדולה שיקרא הגדול מאחיו אלא זה תנאי להשראת השכינה ולכן אינו בא לידי עניות, דע"כ בעינין למנות כהן גדול השלם בכל המעלות ואותו חייבים להעשיר אם אין לו משלו, ונמצא שלעולם אינו בא לידי עניות.

וכל זה מייירי בכהנים גדולים משוחים שהיו בבית ראשון, אבל כהנים מרובי בגדים שהיו בבית שני דבו לא הייתה השראת שכינה לא היה עיכוב לכל המעלות המביאות לידי השראת שכינה ולפיכך יורש של כהן גדול מתמנה לכתחילה אף שאינו בר כל המעלות, וכיון שאין בו כל המעלות אין כל עניין להעשירו משל אחיו הואיל ודין דיהיה הגדול מכל אחיו איננו דין בכהונה גדולה אלא הוא דין בתנאי שיזכה להשראת השכינה ושם צריכים לכל המעלות, אבל כשאין את התנאי הזה, אין עניין לעשותו בר מעלה בפרט אחד יותר מכל אחיו, אם לא יהיה יתר עליהם ביתר המעלות, דלהיות גדול במעלה אחת אינו כלום, ואם בלאו הכי אין מביאים אותו להיות הכהן הגדול מאחיו אין מצוה להעשירו ואם ירד מנכסיו לא חייבים להקים לו "קרן עזרה סוציאלית בועד הרבנים"

נמצא לפי"ז דכל הדין של המשנה בהוריות שייכת רק בכהן משיח ולפיכך נקטה הגמ' בדווקא דכהן משיח אינו בעולה ויורד למיעוטי כהן מרובה בגדים שהרי הוא כלל חייבים בקרבן עולה ויורד ודו"ק היטב.

(ברם לענ"ד דקדוק לשון אחרים מורה שסברתם נובעת מכוח דין הכהונה גדולה ואם כפי שטוען בעל המשנת חיים אין זה קשור להגדול מאחיו אלא שיהיה בעל עושר כדי שיהיה ראוי לזכות לנבואה ומי לא מצינו כמה נביאים בדור אחד והיאך זכו כולם להשראת שכינה אם היה תנאי שאותו אדם יהיה גדול מכולם בעושר, אלא ודאי אין נפקמ"נ כמה עשיר הוא רק שיהיה עשיר וכל הני נביאים שנתבאו בתקופה אחת היו להם את כל המעלות לזכות בזה ושרתה הנבואה על כולם. אבל כלפי דין כהן גדול דרשו אחרים מצד הלכות כהונה גדולה את הפסוק הגדול מאחיו שיהיה עשיר משל אחיו ובזה לכאורה אין מקום לחלק בין כהן משוח לכהן מרובה בגדים, ולפי"ז לגבי קרבן עולה ויורד אין חילוק, וקושיית ה"חזון יחזקאל" במקומה עומדת. כנרלענ"ד הרצוצה והרטושה).

בגדים, נמצא שאין כהן גדול מרובה בגדים בא לידי עניות והוי ליה להיפטר מקרבן עולה ויורד.

והנראה ליישב קושייתו בהקדם חקירת "הר המוריה" (הל' כלי המקדש ריש פר' ה') באופן בו היו כמה כהנים שהגישו את מועמדותם להיות כהן גדול ולכל אחד מהם יש רק מעלה אחת מן המעלות הנצרכות לכהונה גדולה איזו מעלה עדיפה כדי למנות את בעל המעלה יעוי"ש בדבריו.

ואפשר היה להוסיף חקירה נוספת, בעניין מינוי כהן גדול, האם כל מעלה שנמנתה היא דין בפני עצמו, או דבעינין שיהיה הכהן גדול בכל המעלות מעל יתר אחיו, ואם חסרה בו מעלה אחת אין הוא נחשב גדול מיתר אחיו, דרק אם יש בו כל המעלות יחד אז נחשב הגדול מכל אחיו, ואם לא, אין ערך ליתר מעלותיו ובכה"ג ישתווה לכל אחד, אף אם הוא גדול מיתר אחיו ברוב התנאים, מכל מקום אין לזה יתרון מסוים.

ולכאורה ניתן לפשוט את החקירה מסוגית הגמ' עצמה דכל מעלה נחשבת בפני עצמה ואי"צ שיהיו בו כל המעלות יחד, דהא מבואר ברמב"ם דאין כל עיכוב בכל המעלות (במרובה בגדים) כלומר דגם אם ימנו כהן גדול משולל כל המעלות יהיה כהן גדול, ואם איתא דכל המעלות הן מעלה אחת, אי"כ אם מינו כהן גדול דאין בו את כל המעלות אין הוא נחשב כגדול מכל אחיו, אי"כ למה אמרו אחרים שאם לא היה לו עושר צריכים אחיו לגדלו משלהם ומה הרויחו שיגדלו אותו משלהם והלא גם אם יהיה עשיר מכולם אם תחסר לו מעלה אחת מהמעלות הרי גם אם יעשירוהו מאחיו עדיין אינו נחשב כגדול מאחיו? אלא ודאי צריכים לומר דמתי יעשירוהו אחיו רק אם יש לו את כל המעלות וחסרה לו רק מעלה אחת של עושר בכה"ג מצווים הם להעשירו. אלא דלפי זה יש לתמוה בדברי הגמ', איך אמרו דאין כה"ג בא לידי עניות הואיל וצריכים אחיו להעשירו משלהם באם לא יהיה לו, נמצא שלעולם לא יגיע למצב שלא תשיג ידו, והרי תיתכן מציאות שלא יעשו כן אחיו, באופן שבלאו הכי אין לו את כל מכלול המעלות וכה"ג אחיו הכהנים פטורים מלהעשירו ואי"כ יכול להיות כהן גדול שירד מנכסיו והרי הוא בתורת קרבן עולה ויורד?

ומינה דאמרה הגמ' דכהן בכל עניין שייך בעולה ויורד מוכח שפיר דאין כל המעלות נחשבות מקשה אחת ואף שאין הוא מצוין בכולן מכל מקום חובה לאחיו הכהנים שרוצים בו לכהן גדול מאיזו סיבה שלא תהיה וחסר לו את פרט העושר מצוה עליהם להעשירו, ולפיכך אמרה הגמ' שלא מצינו כהן גדול בתורת עולה ויורד. אלא אי"כ נדחה ולומר דדרשת אחרים אינה עולה בקנה אחד עם דרשת ת"ק, ולדעת ת"ק באמת כל המעלות מקשה אחת הן כדי להיות גדול מאחיו לזכות בכהונה גדולה ואחרים סברי גדלו משל אחיו זה ענין הנוהג אף בכהן גדול שאינו גדול מאחיו לכל מילי, ברם הדברים נראים דחוקים מאד ויש לעיין בהם.

הלכה, אבל אם שכח לילה ויום לא ימנה עוד בברכה, דבעינן תמימות וליכא".

וכן כתבו בשם הבה"ג בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס פראג סי' ש"ב וברא"ש פסחים פ"י סי' מ"א "ועוד ובטור סי' תפ"ט ובר"ן פסחים כ"ח ע"א מדפי הרי"ף ורבינו ירוחם נ"ה ח"ד והאבודרהם סדר תפילות הפסח, וכן הובאה שיטה זו בריבב"ן פסחים קכ"א ע"א ובחינוך מצוה ש"ו.

אמנם ברי"צ גיאת הלכות חדש וספירת העומר כתב: "ובהלכות גדולות היכא דאינשי ולא בירכו על ספירת העומר מאורתא מברך למחר, ובמקצת נסחי: והיכא דאינשי ולא בירך מאורתא מברך בלילה דתנן דבר שנוהג בלילה כשר כל הלילה, ואי לא בריך מברך ביממא, ואי אינשי ולא בריך יומא חד מברך בשאר יומי", וכן כתב היראים סי' רס"א בשם הבה"ג, וז"ל: "כתב רב יהודאי גאון ז"ל ואי איכא אינשי דלא בריך ספירת העומר בחדא זימנא מברך בשאר יומי, ונראה הדבר", וכ"כ בספר המאורות סוף פסחים בשם הבה"ג, וז"ל: "והיכא דאשתלי ולא בריך בחדא מן לילותא, נראה שמברך כל יום המחרת, ואם לא בירך ביום המחרת מברך וסופר כשיזכור כל שאר הימים, וכן עיקר, שלא ישע במצות, וכן כתב הרב בעל הלכות, ויש גאונים אחרים שכתבו בענין אחר ולא נראו דבריהם", וכן כתב בספר האגור סי' תתכ"ו בשם הבה"ג, וז"ל: "וכתב עוד בה"ג שאם שכח לברך יברך באחד מן הימים שלאחריו חוץ מליל הראשון שאם שכח ולא ברך בו שלא יברך עוד".

ולכאורה לפי גירסתם נמצא שהבה"ג לא כתב כלל את מה שכתבו התוס' בשמו, (אמנם המאורות הביא גאונים אחרים שסברו כן).

ובבה"ג הל' עצרת הוצאת מקיצי נרדמים ברלין תרמ"ח שנדפס ע"פ כת"י רומי (עמ' 146) כתוב: "והיכא דאינשי ולא בריך על ספירת העומר מאורתא מברך בלילה דתנן דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה, ואי לא בריך עד למחר מברך ביממא, ואי אינשי חד יומא (אי נמי תרי יומי) ולא בריך לא מברך בשאר יומי", והיינו כמו שכתבו התוס' בשמו, ובבה"ג הוצאת מקיצי נרדמים ירושלים תשל"ב ותשמ"ז (עמ' 299) כתוב ע"פ כת"י מילאנו: "ואי אינשי ולא בריך יומא חד מברך בשאר יומי", וזהו כמו שכתב הרי"צ גיאת בשמו, וכן בהלכות פסוקות סוף הלכות פסח (עמ' 17) "ומי ששכח ולא בריך על ספירת העומר בשאר ימים מברך".

ובשאלות מירסקי סי' קכ"ד נוסף במוסגר ע"פ ארבעה כת"י (מתוך עשרה כת"י שהיו לפני המהדיר): "והיכא דאנשי ולא בריך על ספירת העומר מאורתא מברך כולה ליליא דתנן דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה, ואי לא בריך עד למחר ביממא מברך, ואי לא בריך יומא חד בריך בשאר יומי", ובשאר כתבי היד ליתא, ונראה שהיא הוספה שמקורה בבה"ג, ונוסחא זו מתאימה לגירסת הרי"צ והיראים.

אמנם אחר העיון נראה בס"ד דדברי התוס' בשם הבה"ג הם נכונים וברורים ומוכרחים בדעת הבה"ג, לפי שתי הגירסאות שבדבריו.

דהנה כל אלו שדנו בדברי הבה"ג הללו יצאו מתוך הנחה פשוטה שהבה"ג מדבר על מי שלא ספר כלל באחד הימים, אך כאשר נעיין בלשון הבה"ג נראה דאין זה ברור כלל וכלל, כי לשון הבה"ג הוא "ואי אינשי חד יומא ולא

ג) תורה שעמדה לי באף!

במסגרת ימי קורונה "אין רע בלא טוב" נכנסתי לבונקר המחופר שלי ונכנסתי למסגרת לימודית חדשה בו אני לומד חברותא עם נכדיי שיחיו, מסכתות ב"ק ברכות ושבט (ולכך נוצר הסלולרי לכפר על כל הנזקים הרבים שהמיט).

והקשני נכדי היקר, עלם חמודות יהושע הי"ו נ"י, בן בני הרה"ג רבי ברוך פנחס שליט"א החונה בק"ק ברכפלד במסגרת לימודיני במס' ברכות (דף ה' ע"א) "אמר ר' יצחק כל הקורא ק"ש על מיטתו כאילו אוחז חרב בעל שתי פיפיות בידו וכו', ומשמע דהוא בא ללחום בשני מחנות המזיקים שניצבים מימין ומשמאל שנאמר יפול מצדך אלף ורבה מימינך אלך לא תקרבי" ולפיכך צריך לשתי פיפיות כדי שבו זמנית יוכל ללחום במזיקים וזה הוא עושה על ידי פסוקי הק"ש שיש בהם כוח ללחום במזיקים. וכך מדוקדק בלשון הפסוק "רוממות קל בגרונום וחרב פיפיות בידם לעשות נקמה" היינו מלחמה. עוד דרשה לאחרי מיכן דורש אותו רב יצחק "ואמר רב יצחק, כל הקורא קריאת שמע על מיטתו מזיקין בטלן הימנו, שנאמר ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר התעף עיניך בו ואיננו, ואין רשף אלא מזיקין שנאמר מזי רעב ולחומי רשף וקטב מירי (שד הצהרים כדאיתא בגמ' בפסחים דף ק"י ע"ב) עכתי"ד הגמ' שם.

ותמה בפני נכדי היקר העלם יהושע נ"י יעלה ויזרח בתורה (יחגוג בעזה"ית את הבר מצוה שלו בחודש תמוז בס"ד, בתקווה שלא נהיה עד אז בחדרי חדרים) אם קריאת שמע פועלת שהמזיקים בטלים ממנו כלומר שהם בורחים למה הוא צריך ללחום עמם בקרב פנים אל פנים שהרי החרב נחוצה לקרב מקרוב בניגוד לחץ שנורה למרחקים, והלא המזיקים בטלים ממנו, ואין לתרץ בטלים היינו שמתבטלים מכוח החרב דא"כ מה שאמר היינו הך עם הקודם ומדחזינן שנצרך לשתי דרשות וממקומות שונים (ורשב"ל פליג עליה במדרש השני כפי שהגמ' מביאה בהמשך) הרי לנו שיש כאן שתי מימרות שונות ופעולות שונות, והשאלה, למה נדרשים שניהם, למה אנו צריכים לחרב שתי פיפיות להרוג את המזיקים אם הם בדלים ממנו ואין להם כל שייכות איתו. ולא היה לי מענה נכון להשיב ליניק וחכים שיחיי ועל כן בחרתי את הבמה להציע זאת בפניכם.

(מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א)

בטעות הודפס המאמר הנפלא של בעל "ויברך דוד" שליט"א בפרשת אחו"ק

ד) ביאור שיטת הבה"ג בענין תמימות

כתבו התוס' מנחות ס"ו ע"א ד"ה זכר למקדש: "עוד פסק בהלכות גדולות שאם הפסיק יום אחד ולא ספר שוב אינו סופר משום דבעיא תמימות, ותימה גדולה הוא ולא יתכן", ובתוס' מגילה כ' ע"ב ד"ה כל הלילה כתבו: "ובה"ג כתב דהיכא דאינשי לברך בלילה ימנה למחר בלא ברכה, וכן

השוק הוא רק למצוה ולא לעיכובא, אך ספה"ע לדעתו היא מדאורייתא, וכיון שזמנה בלילה מה שייך בזה (תשלומין).

ונראה דס"ל לרב יהודאי גאון וראבי"ה דהברכה על ספירת העומר אינה ככל ברכות המצוות שהברכה היא דבר נפרד מהמצוה, אלא כאן הברכה היא חלק מהמצוה, דהיינו שחז"ל קבעו שצורת המצוה היא שיברך ויספור, ולכן אם לא יצא ידי חובת הברכה לא יצא ג"כ ידי חובת הספירה, כי לא עשה את המצוה כדן, ולפ"ז נמצא שמדרבנן הספירה היא נוסח ברכה, וא"כ אתי שפיר דשייך על זה תשלומין כמו על תפילה, אך מי שלא ספר במזיד, לא תקנו לו תשלומין, והפסיד את המצוה מדרבנן.

ונראה יסוד גדול לזה מדברי הראבי"ה פסחים ס' תקכ"ו, שכתב: "ומה שמברכים על ספירת העומר ולא על שבעה ימי נקיים דזיבה, ואפילו ספירה בלא ברכה לא עבדינן בדיבור אלא בשתיקה, נראה לי דהיינו טעמא דלא בקיין במראה דמים, וזימנין סבורה היא להיות זבה ואינה זבה, והוא לה ברכה לבטלה... וכיון דלא מברכין לא ספרינן בלא ברכה", הרי דפשיטא ליה שלא שייך ספירה בלי ברכה.

וגדר זה שייך יותר לפי שיטת הראבי"ה והא"ז ועוד שנוסח הספירה הוא "שהיום יום פלוני", דלפי זה הספירה היא המשך של הברכה, והיא ממש חלק מנוסח הברכה, אך גם לדין שהספירה אינה חלק מהברכה מ"מ י"ל דהברכה היא חלק מהמצוה, כנ"ל.

ביאור לשון הבה"ג

והשתא לפ"ז יאיר לנו אור חדש בס"ד בביאור לשון הבה"ג התמוה הנ"ל, דלפי גירסת התוס' לשונו הוא: "ואי אינשי חד יומא ולא בריך לא מברך בשאר יומי", ונראה דכוונתו היא כפשטות לשונו, שאם שכח יום אחד ולא בריך על ספירת העומר, אלא ספר בלי ברכה, שוב אינו מברך בשאר הימים.

וטעם הדבר הוא, שמדרבנן צורת המצוה היא דוקא לספור בברכה, ולכן כאן הברכה מעכבת, ואם ספר בלי ברכה לא יצא ידי חובה מדרבנן, וממילא לא יוכל להמשיך לספור בברכה בשאר הימים, ואמנם את המצוה דאורייתא לא הפסיד וימשיך לספור בכל יום, אך את המצוה דרבנן הפסיד, ולכן לא יברך, דלא תקנו ברכה על מצוה שאינה כתקונה, ולפי זה כל שכן שאם לא ספר כלל לא יוכל להמשיך לספור.

ולפי גירסת הריצ"ג והיראים "ואי אינשי חד יומא ולא בריך מברך בשאר יומי", נראה דהביאור הוא, דהבה"ג אתא לאפוקי מהסברא הנ"ל, וקמ"ל דאף שספירה בלא ברכה אינה ספירה כתיקונה מ"מ כיון שמדאורייתא יצא ידי חובתו יכול להמשיך לספור בברכה.

ולפי זה נמצא שגירסת הריצ"ג והיראים בבה"ג אינה סותרת כלל למה שכתבו התוס' והראשונים בשם הבה"ג שאם לא ספר יום אחד לא יכול לספור בשאר הימים, אלא אדרבה היא מתאימה מאוד לדבריהם,

דלפי גירסא זו יש לדייק דדוקא אי לא בריך מברך בשאר יומי, אך אם לא ספר כלל לא מברך בשאר יומי, דאם איתא דגם בלא ספר לגמרי יכול לברך בשאר ימים, הוה

ברוך, לא "ולא ספר" אלא "ולא בריך"! אך כיון שידוע ומפורסם שברכות אינן מעכבות לכן הניחו כולם בפשטות שכוונתו היא שלא ספר כלל, אך הדבר תמוה מאוד, שהרי 'ספירה' ו'ברכה' הם שני עניינים שונים בתכלית, ולא קרב זה אל זה, (מה גם שכעת אנו יוצאים מתוך הנחה שהברכה אינה מעכבת את הספירה כלל), ומהיכא תיתי לקרוא לספירה "ברכה"? והיכן מצינו כן?

ובשלמא אם היה כתוב כך בבה"ג רק פעם אחת היה אפשר לומר שהיא שיגרא דלישנא או טעות סופר, אך הרי הבה"ג חזר על לשון זו שלש פעמים, וכן הוא הלשון בהלכות פסוקות הנ"ל.

ולכן נראה שבאמת כל דברי הבה"ג הנ"ל לא נאמרו על מי שלא ספר אלא על מי שלא בריך, וכמו שיבואר בס"ד:

שיטת הראבי"ה ועוד שיש דין תשלומין למי שלא ספר בזמנו

דהנה כתב הראבי"ה פסחים ס' תקכ"ו: "וכן פסק בהלכות גדולות שאם שכח ולא בריך בלילה לא יברך ביום... ונראה לי דודאי כי שכח ולא בריך בלילה לא יברך ביום, משום ברכה לבטלה, אבל ימנה למחר בלא ברכה. ולולי שקשה לי לחלוק עליהן הוה אמינא אפילו בברכה, כדאמרינן בפרק תפלת השחר טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתיים, ודוקא בשכח ולא ביטל כדמשמע התם", והובא בקצרה במרדכי מגילה ס' תת"ג.

מבואר מדבריו שעיקר זמנה של הספירה הוא בלילה, והא דמהניא ספירה ביום הוא משום שתקנו תשלומין למי ששכח או נאנס, כמו שמצינו בתפילה.

ובאו"ז ח"א ס' שכ"ט כתב: "וכבר שאלו לר' יעקב ב"ר יקר זצ"ל מי ששכח ולא בריך בלילה מהו שיברך ביום ואמר שכר ספירה יהבו ליה שכר ספירה בזמנה לא יהבו ליה, אבל איני יודע אם אמר למחר לברך ולספור [אן השיב להם שייספור בלא ברכה], וכ"ה במרדכי הנ"ל ובאגור ס' תתכ"ו, הרי שאמר על ספירה ביום כמו הלשון דאיתא בברכות כ"ו ע"א על תפילה של תשלומין "עד חצות יהבי ליה שכר תפלה בזמנה מכאן ואילך שכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה".

ובגאונים ח"ב עמ' 185 כתוב: "ששאלתם ספירת העומר מאן דלא מני ביום הראשון אינו מונה עוד דכתיב שבע שבתות תמימות תהיינה וליכא, ובשאר הלילות אם לא מנה בלילה מונה ביום, ואם משם מזיד אינו מועיל במנין, ואם משם שכחה מותר למנות", ותחילת דבריו הובאו כלשונם בבה"ג הלכות מנחות בשם רב יהודאי גאון, (ונעמוד על דבריו להלן), אולם כאן נוסף עוד, דהא דיכול למנות ביום היינו דוקא אם שכח למנות בלילה, אבל אם לא ספר בלילה במזיד, שוב אינו יכול לספור ביום, וזהו ממש כדברי הראבי"ה הנ"ל.

ולכא' דבריהם תמוהים מאוד, הא בכל המצוות כמו שופר ולולב ומצה לא שייך תשלומין אחרי הזמן, ומהיכא תיתי שיש דין תשלומין לספירת העומר שעבר זמנה, (ואמנם בראבי"ה ס' תתקע"ב כתב כן גם לגבי נר חנוכה, שאם שכח יכול להדליק גם לאחר שתכלה רגל מן השוק, אבל אם ביטל במזיד לא, והוכיח כן מתפילה, אך שם היא מצוה דרבנן, ולדעת כמה ראשונים הזמן דעד שתכלה רגל מן

והוא ג"כ כמו שליחות כדאיתא במשנה סוף פ"ה דברכות (לד, ב) ואם שליח ציבור וכו' מפני ששלוחו של אדם כמותו, ואין זה ענין לשאר שליחות, וכבר כתבו הטעם בפרק ג' דסנהדרין (כז, ב) משום דכל ישראל ערבים זה בזה, והוא ענין מה שכתוב ריש פרק ב' דקידושין (מב, א) כל היכא דאית ליה שותפות בגויה ליכא למילף מיניה דין שליחות".

כלומר, שאינו דומה דין שליחות במצוה המוטלת על הרבים, שאז השליח מוציא את הציבור מדין ערבות; לבין שליחות הנעשית בין אדם לחבירו כשליחות לקדש אשה או לגרש אשה.

והנה ידועים דברי הקצות החושן (סימן קפב סק"א) שכתב לתרץ את קושיית התוספות ר"ד בתחילת האיש מקדש, מפני מה לא מועילה שליחות בעשיית מצוה. וז"ל: "והנראה לענ"ד בזה כיון דשליח של אדם כמותו לא אמרינן אלא במידי דעשיה דאז הו"ל מעשה שלוחו כמותו, אבל במידי דליכא עשיה לא אמרינן שליח של אדם כמותו, וכו', ומשום הכי בפסח וקידושין וגירושין הו"ל מעשה שליח כמותו וכאילו הוא בעצמו שחט הפסח, וכן בקידושין וגירושין כאילו הבעל עצמו נתן הקידושין או הגירושין, וכן למ"ד יש שליח לדבר עבירה דהוא במידי דמעשה ושייך מינוי שליחות, אבל בתפילין כשהשליח מניח התפילין הנחה זו שהיא עשיה חשוב כאילו המשלח עשה הנחה זו, אבל אכתי לא הניח התפילין על ראשו אלא על ראש שלוחו דאין גוף השליח כגוף המשלח כיון דבמידי דממילא לא שייך מינוי שליחות. ומשום הכי בציצית ותפילין וסוכה נהי דהו"ל עשיית השליח כעשיית המשלח, כיון דגוף שלוחו לא הוי כגופו לא עשה המעשה בגופו אלא בגוף שלוחו, אבל בפסח וקידושין וגירושין, שחיטת הפסח ומעשה קידושין וגירושין דהו"ל כאילו עשה הוא, הרי נגמר המעשה, ודו"ק ותשכח דהכי הוא ברירא דהך מלתא" [ובעיקר כוונת הקצות החושן, ידועים דברי האחרונים שהאריכו בזה. ואכמ"ל].

ליה לאשמועין רבותא טפי, דאפילו אם לא ספר כלל מברך בשאר ימים, וכ"ש אם ספר בלי ברכה, אלא ש"מ כמ"ש התוס' שאם לא ספר יום אחד שוב אינו יכול לספור.

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

(ה) שליחות במצוות

א. בסוף פרשת השבוע (ויקרא כד, יד) כותבת התורה "הוֹצֵא אֶת הַמִּקְלָל אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָּל הַשְּׂמָעִים אֶת יְדֵיהֶם עַל רֵאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל הָעֵדָה".

הספרא (פרק יט אות ג) כותבת על פסוק זה: "כל העדה – וכי כל העדה כולה רוגמתו. אם כן למה נאמר 'העדה', אלו עדים במעמד כל העדה [ולגרסת הגר"א "אלא במעמד כל העדה"]. יכול הוריית שעה היתה, תלמוד לומר 'ואל בני ישראל תדבר לאמר', יהו מנהג לדורות".

רש"י על אתר מביא את דברי הספרא בקצרה, וכותב: "במעמד כל העדה, מכאן ששלוחו של אדם כמותו".

והנה בגמרא בקידושין ריש פרק האיש מקדש (מא, א – מב, א) האריכה הגמרא במציאת מקור לדיני שליחות. ובגיליון הש"ס (קידושין מא, ב) כתב: "עייין בפירוש רש"י בחומש ספר ויקרא כד, יד בפסוק ורגמו אותו כל העדה". וכוונתו להקשות, שהנה לנו מקור נוסף לדין שליחות, ומפני מה לא הוזכר זה בגמרא [ואף שרש"י העתיק את דברי הספרא, נראה שהוקשה לרע"א על לשון רש"י "מכאן ששלוחו של אדם כמותו", שמשמע שזהו מקור לדיני שליחות. ולולא דברי רש"י היה אפשר לפרש בספרא שהסקילה היתה במעמד כל העדה והועילה מדין שליחות כבכל התורה שמועיל שליחות. וכן נראה מדברי הנחלת יעקב על התורה (לר' יעקב סולניק בנו של המשאת בנימין) שהקשה קושיה זו. ויעויין שם במה שתירץ על זה].

ב. ובספר פנים יפות על אתר כתב: "נראה הא דיליף בריש פרק האיש מקדש (קידושין מא, ב – מב, א) שליחות מקרא אחר, דהכא ענין אחר הוא, דכל מצוה המוטלת על הרבים אחד מוציא את כולם,

וא"כ שפיר יליף לדידן, אבל כאן אי אפשר, ואין ראייה לכך לא למדו משם, אבל באמת לפי מה דידינו דשלוחו של אדם כמותו משאר מקראות ממילא גם שם הוא מטעם שליחות ושפיר כתב רש"י ודו"ק היטב".

וכוונתו פשוטה מאוד. לולא שהיתה פרשת שליחות בתורה היה אפשר לומר שפעולת העדים מועילה, כיון שלא שייך שכל ישראל ירגמו. אמנם לאחר שהתחדשה פרשת שליחות בתורה, אפשר להסביר שפעולת העדים הועילה מצד דין שליחות.

ו) בענין קידוש החודש

א. בפתיחת פרשת המועדות כתוב (ויקרא כג, ב) "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְיָ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי יְיָ".

וידועה דרשת חז"ל (ר"ה כה, א) "הרי הוא אומר אתם, אתם, אתם, שלש פעמים, אתם - אפילו שוגגין, אתם - אפילו מזידין, אתם - אפילו מוטעין".

ובדרשה זו נכלל שני דברים: א. שהנהגת ישראל צריכה להיות על פי דברי הבית דין, ואף אם יודעים שטעו [כגון שלא היה שייך לראות את המולד, ובית דין קידשו על פי החשבון], בניגוד לשאר דיני התורה שהכלל הוא שהתלמיד עצמו שסובר שבית הדין טעו, אסור לו לנהוג על פי דבריהם [כמבואר בריש הוריות]. ב. שהמועדות נקבעים בשמים על פי אותה קביעות, וכמבואר בחז"ל (דברים רבה (וילנא) פרשת ואתחנן פרשה ב אות יד): "אשר לו אלהים קרובים אליו א"ר יוחנן כשמתכנסין מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא לומר אימתי ר"ה ואימתי יום הכפורים, הקדוש ברוך הוא אומר להם לי מה אתם שואלים, אני ואתם נלך אצל בית דין של מטה, מנין דכתיב אשר לו אלהים קרובים אליו אשר לו אומה קרובה אין כתיב כאן אלא אשר לו אלהים קרובים אליו, הוא וכל פמליא שלו. אמר רבי יוחנן אמר הקדוש ברוך הוא עד שלא נעשית אומה שלי מועדי ה', מכאן ואילך אשר תקראו אתם" [ויעויין בסוף הקדמת הבית אפרים (שו"ת או"ח, ד"ה ולפי"ז)

ולפי דברי הקצות החושן צריך לומר שסקילת העדים הועילה להוציא ידי חובה את הקהל, כמו בשחיטת הפסח.

ג. בספר נדרי זריזין (לרבי שלמה קלוגר, נדרים, ח"ב, השמטה לדף לה, ב, דף פג ע"ב - ע"ג) חידש מכח שאלה זו, שכאשר המשלח נמצא על יד השליח, מועילה השליחות מצד יד, ולא ניתן ללמוד מזה לשליחות רגילה. וז"ל: הנה שמה העליתי דהיכי דעומד אצלו מהני מטעם יד ועדיף משליחות. והנה כעת נראה ראייה לזה ממה שכתב רש"י פרשת אמור בפסוק וירגמו אותו כל העדה במעמד כל אנשי העדה מכאן ששלוחו של אדם כמותו. וקשה טובא א"כ מאי טעמא לא יליף הש"ס בקידושין שליחות מזה, בעל כרחך מוכח דמזה אין ראייה מכח כיון דהוי במעמד כל העדה הוי מטעם יד ועדיף משאר שליח, לכך אין מזה ראייה לשאר שליחות, וזה ראייה ברורה לדברי".

ד. השואל ומשיב (מהדו"ק, ח"ב, סוף סי' קי, ד"ה והנה רש"י) מביא את דברי הנדרי זריזין ודוחה את ראייתו, וז"ל: "והנה רש"י פרשת אמור כתב בפסוק וירגמו אותו כל העדה פירש"י במעמד כל העדה מכאן ששלוחו של אדם כמותו וראיתי בספר נדרי זריזין שנדפס מחדש (ח"ב) שהקשה דלמה לא למדו מזה דשלוחו של אדם כמותו, ועל כן כתב כיון דהוה במעמד כל העדה הוה עדיף משליח דעלמא וכמ"ש הרמ"א סי' ל"ז הנ"ל. והנה גוף דברי רש"י שפירש במעמד כל העדה הוא בתורת כהנים, אבל הסיוס דמכאן ששלוחו של אדם כמותו לא נזכר שם, וצ"ע מהיכן לקחו רש"י ז"ל.

ולפי עניות דעתי נראה דאי אפשר ללמוד משם שליחות, דבאמת למ"ד דאין למדין אפשר משאי אפשר א"כ כאן דאי אפשר שירגמו אותו כל העדה וכו', א"כ אין ראייה, ובשלמא בהך דשחטו אותו כל קהל עדת ישראל שם אפשר לשחוט אותו כל אחד לבדו, ואף דאין שוחטין על יחיד, על כל פנים הוא ובני ביתו הוה כרבים, וגם אינו רק חשש בעלמא שמא יביא אותו לידי פסול, ועיין פסחים (דף צא),

קביעות החודש מכפי הראיה [אמנם הרמב"ם כלל לא דורש כן, אבל אפשר לומר תירוץ זה אליבא דהרמב"ם].

ג. על פי זה נראה לבאר את דברי התוספות (ר"ה כב, ב ד"ה להטעות) שהקשו על אותו מעשה המסופר בגמרא שביקשו הבייתוסין להטעות את חכמים ושכרו שני בני אדם: "וא"ת ומה מרוויחים והלא מתקלקלין לענין פסח. וי"ל דלא חשיבי ליה קלקול משום דדרשי אתם ואפילו מזידין".

והקשו האחרונים שהרי הצדוקים לא סוברים את דרשות חז"ל, וא"כ היאך הם סוברים את דרשת 'אפילו מזידין'. ועוד קשה מפני מה נקטו התוספות את דרשת 'אפילו מזידין' ולא כתבו 'אפילו שוגגין', שהרי הדרשה הולכת כלפי הבית דין, והבית דין הם שוגגים.

והפני יהושע על אתר כתב: "ולולי פירושם היה נראה לי להיפך דהצדוקים לא דרשי כלל אתם אפילו שוגגין ולא דרשי נמי כזה ראה וקדש דתליא דוקא בראייה אלא משמע להו דקביעות החדשים היינו לפי המולד כ"ט י"ב תשצ"ג שהלבנה מתחדשת וא"כ מצי למימר דלפי חשבון זה היה עצרת לאחר שבת, ולפי שחכמים אין קובעין אלא על פי הראיה שכרו אדם אחד להטעות חכמים דלפי דעתם עשו פסח ועצרת וכל המועדים בזמנם".

מבואר מדבריו שהצדוקים סברו שקידוש החודש הוא רק על פי החשבון ולא על פי הראיה, וכשיטת הרמב"ם שעיקר קידוש החודש תלוי בראיה ולא בחשבון.

וכעין דבריו כתב בקדושת לוי (קונטרס המועדים). ויעויין בתורה שלימה (כרך יג, עמוד קמ, בתוך קונטרס על קידוש החודש) שכתב כעין זה.

**מאת הגאון האמיתי רבי אברהם חנוך שפיגל שליט"א
מעתיק שמועה דבית בריסק.**

בס"ד, ה' בניסן תש"פ

לב כולנו מצפה ומיחל בימים אלו לגאולה השלימה, אין מי שלבבו אטום מלחוש איך שימים גדולים ומופלאים עוברים עלינו, עליהם אמר

שכתב ג' צדדים בדבר, ובמה שכתב על דבריו בכלי חמדה (אמור, דף קד, ב ד"ה אמנם), ובעקידת יצחק (שער סז) שהאריך לבאר מפני מה המועדות נקבעים על פי ישראל].

ב. ובערוך לנר על אתר העיר שהרמב"ם (קידוש החודש ב, י) לא גרס "ואפילו מזידין" [ובאמת שזה תלוי בחילופי הגרסאות בספרא]. ובתוך דבריו הקשה היאך שייך לומר שבית דין יכולים לקבוע את החודשים במזיד שלא ביום האמתי. והוסיף: "ואין לומר כדאמרינן לעיל מאיימין על העדים שלא בזמנן לקדשו או לעברו, אין זה מזיד, כיון שעל פי החשבון או מפני טעם אחר צריכים הבית דין לקדשו או לעברו".

ולכאורה קשה על דחיית הערוך לנר, שהרי אפשר לומר שזהו גופא החידוש בפסוק, שיכולים הבית דין בגלל חשבון או טעם אחר, לקבוע את החודש אחרת מכפי הראיה.

ועל כן נראה שדברי הערוך לנר תלוי במחלוקת הידועה שבין רבינו סעדיה גאון לרמב"ם, האם אופן קידוש החודש הוא על ידי ראייה, או שעיקר הקביעות נעשה על ידי חשבון.

הרמב"ם בפירוש המשניות (ראש השנה ב, ז) כתב: "ואני מתפלא על אדם שמכחיש ומתווכח בדבר הברור ואומר שדת היהודים אינו בנוי על ראיית החדש אלא על החשבון בלבד, והוא מאמין בכל הלשוונות האלה, ואיני חושב שהאומר כן מאמין בכך, אלא היתה מטרתו בדבר זה לנגח את יריבו באיזו צורה שתהיה שלא בצדק או בצדק כיון שלא מצא מפלט מלחץ הוויכוח. ומה שראוי שאתה תאמין שעיקר דתנו בנוי על הראייה". וכוונתו להשיג על דברי רבינו סעדיה גאון שכתב כנגד הקראים, שעיקר קידוש החודש מבוסס על החשבון ולא על פי הראיה.

ונמצא שדברי הערוך לנר עולים יפה עם רבינו סעדיה גאון, שכל שצריכים הבית דין מפני החשבון לשנות את קביעות החודש, אין זה נקרא 'אפילו מזידין'. אמנם לפי הרמב"ם אפשר לומר שזהו גופא החידוש בפסוק, שיכולים הבית דין לשנות את

האמור בנבואת מלאכי, הוא "יום ה" האמור בנבואת עמוס, שעליו נאמר "למה זה לכם יום ה", הוא חשך ולא אור". והדברים מתאימים מאד, כי זהו שאמר מלאכי שביום הזה יבא הקב"ה ויכה את הארץ חרם על כל חטאיה, וזהו שאמר עמוס: "כאשר ינוס מפני הארי ופגע בו הדב, ובא הבית וסמך ידו על הקיר ונשכו הנחש". (ויש בזה רמז מעט למצבינו ביום הזה, כי וירוס המחלה עובר ממקום למקום על ידי שמן הרחוב "ובא הבית", וסומכים היד על קיר הבית או על איזה חפץ אחר, ומכח זה בא נחש המחלה ונושך את בני הבית.)

וכדי להצילנו מחרם זה אנו זקוקים לאליהו הנביא דוקא, והענין מתבאר בדברי הספר הקדוש אגרא דפרקא (אות קמ"ו) שהראני אחד מידידי שליט"א, וז"ל: "נאמר לי משם קדוש ישראל, ה"ה הרב הקדוש מהר"ש מקארלין זצלה"ה הי"ד, שאמר בשם המדרש, בשעה שאמר הקב"ה לאליהו הנביא שיצטרך להיות בכל ברית מילה שבישראל (כמבואר בפרקי דר' אליעזר סוף פרק כ"ט), אמר אליהו, אתה ידעת שאני מקנא לשמך ית', הנה אם יהיה בעל הברית בעל עבירה, לא אוכל לסבול להיות שם! והבטיחו השי"ת שיכפר לבעל הברית, ואז יהיה ריקן מעבירות. והשיב עוד, אפשר יהיה המוהל בעל עבירה! הבטיחו השי"ת שיכפר גם לו. השיב עוד, אפשר יהיו הקהל העומדים שם בעלי עבירות ולא אוכל לסבול! הבטיחו השי"ת שיכפר לכל הקהל, כן שמעתי שיצאו הדברים מפי הקדוש הנ"ל. ונראה לי שזה מרומז בפנחס הוא אליהו (במדבר כה, יג): "תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל", כלומר, הואיל ומדתו קנאה והוצרך להיות אצל כל ברית ולא יוכל לסבול, ע"ז גורם הכפרה לישראל, כי הוצרך השי"ת להבטיחו כן", עכ"ל.

והדברים נוראים, כי נמצא לפי דבריו, שכוחו של אליהו הנביא גדול כל כך, שאינו יכול לסבול עוברי עבירה, וכדי שיוכל לעמוד במחיצתם הקב"ה מכפר להם!

ובזה הובהרו לנו דברי הנביא מלאכי, כי בעת בא יבוא "יום ה' הגדול והנורא", הרי הפחד הוא גדול מאד, כי אם יעשה ד' כפי המגיע לבני האדם, הרי יצטרך להכות את הארץ חרם חלילה וחס! וכמו שאמר הנביא עמוס: "יום ד' הוא חשך ולא אור", ואין ברירה אלא לשלוח לפני כן את אליהו הנביא, והוא בקנאותו הגדולה, אשר מחמתה אינו יכול לעמוד במחיצת עוברי עבירה, הקב"ה מכפר לעוברי העבירה כדי שיוכל להיות עימם, ובכך

ישעיהו הנביא (כו, טז-יז): "ד' בצר פקדוך, צקון לחש מוסרך למו. כמו הרה תקריב ללדת, תחיל תזעק בחבליה, כן היינו מפניך ד'", ורבים מאתנו מוצאים רמזים כל שהם המורים על הגאולה הקרובה - הלואי יתקיימו דבריהם.

והנה בשבת הגדול קוראים אנו את נבואתו האחרונה של אחרון הנביאים, דברי הנביא מלאכי (פרק ג'), ובסופה נאמר: "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא, לפני בוא יום ד' הגדול והנורא. והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, פן אבוא והכיתי את הארץ חרם", ע"כ. פסוקים אלה נפלאים מאד, הפלא ופלא! הרי היום הגדול והנורא שאנו מיחלים לו, הוא יום הגאולה, בו נגאל מיד אויבינו, ובו תתגלה מלכות ה' בעולם, אם כן מהו החשש שיבוא ויכה את הארץ חרם? וכי בכך אנו עוסקים? ועוד, כי משמעות הפסוקים, שאליהו הנביא הוא שמונע שלא יכה ד' את הארץ חרם, ומדוע אליהו דוקא? ואם הדבר תלוי בתשובה, וכי אי אפשר שמישהו אחר יעורר לכך, או מתוך עצמם, ומדוע אליהו הנביא דוקא.

אכן, הנקודה הראשונה הצריכה בירור, היא, מהו: "יום ד' הגדול והנורא".

ובדברי המהרש"א בסנהדרין (צח:) מתבאר מהו, דבגמ' שם קאמר ר' יוחנן על ימות המשיח "ייתי ולא אחמיניה", כלומר, מצפה אני לבואו, אבל חוששני מאד מפני הימים האלה, עד כדי כך שאני מוכן לוותר מלחיות בעת ההיא, וקאמר ליה ר"ל: "מאי טעמא, משום דכתיב: כאשר ינוס איש מפני הארי ופגעו הדב, ובא הבית וסמך ידו על הקיר ונשכו הנחש", והיינו, דר' יוחנן חשש מפני הנזכר בנבואתו של הנביא עמוס, וכך נאמר שם (ה, יח-כ): "הוי המתאווים את יום ה'", למה זה לכם יום ה' הוא חשך ולא אור. כאשר ינוס איש מפני הארי ופגעו הדב, ובא הבית וסמך ידו על הקיר ונשכו הנחש. הלא חשך יום ד' ולא אור, ואפל ולא נגה לו".

ומבואר ד"יום ה' ", הוא יום שיהיה קושי גדול ונורא, כי צרה תרדוף את חברתה, ללא מנוחה, והחושך והאפילה שישירו בעולם יהיו גדולים וקשים, ולכן אמר הנביא עמוס: "למה זה לכם יום ד', הוא חשך ולא אור!"

וכתב המהרש"א: "משמע ליה דאיירי (נבואת עמוס) בחבלי של משיח, מדכתיב לעיל מיניה "הוי המתאווים את יום ה' " וגו', דהיינו יום ביאת משיח, כדכתיב: "לפני בא יום ה'" וגו', עכ"ל. ומבואר בדברי המהרש"א הללו, ד"יום ה' הגדול והנורא"

קבעו שעה אחת לנתינת צדקה, והיא בעת אמירת ויברך דוד, וכן איתא בשם האר"י לתת פרוטה לצדקה לפני התפילה, אבל בשעת התפילה עצמה מאן דכר שמיה! ובודאי בעת שקורא קריאת שמע שצריך לדקדק באותיותיה, והוא עסוק במצוה דאורייתא, וכל זה מסיט מן העיקר, ומתקלקלת המצוה. ועוד, שנהפכו בתי כנסיות למקום דרשה לכל מי שנפשו מרה עליו, ואמנם קשה לעמוד נגד מרי לב, אבל למעשה המקום מזולזל, והמקום הוא אדמת-קדש!

על כן פשיטא שצריך להתחזק בקדושת בתי כנסיות, ובזהירות בתפילה שהיא עבודה שבלב, והיא מן הדברים העומדים ברומו של עולם. ואמנם מלבד זאת, כבר שמעתי ממו"ר שליט"א, בשם הגר"א, דאף שמגיע זמן הגאולה, ויש הבטחה ליגאל, מ"מ אין נגאלים עד שזועקים בתפילה לה', ולמדנו כל זה מן האמור במצרים, בעת שהגיע כבר זמן הגאולה: "ויהי בימים הרבים ההם וגו', ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה. וישמע אלקים את נאקתם ויזכור אלקים את בריתו" וגו', והיינו, דאף שהיתה הברית כרותה עם האבות, והגיע זמן פרעון השטר, בכל אופן לא היו ראויים ליגאל עד שיזעקו. ושמעתי זאת מפיו, לפני קרוב לשלשים שנה, קודם המלחמה מעיראק, שאיימו על ארץ ישראל איומים גדולים ונוראים, ואמר אז בבטחון רב, שאם יתאספו כלל ישראל בתפילה וזעקה, נראה ודאי אותות ומופתים גדולים! כי זכות התפילה תעמוד לנו. ובסייעתא דשמיא, כך היה, שעמדו אז בכל קהילות ישראל, ובכל בתי כנסיות, בתפילות וזעקות נוראות, ומן השמים רחמו עלינו, ולרוב רובם לא ארע שום נזק, והמעט ניזוקו רק בממונם, וא"כ גם בעת הזו חובתינו להתחזק בתפילה וזעקה, ובודאי ישמעו לנו מן השמים.

והעמוד השלישי הוא גמילות חסדים, היינו צדקה וחסד, שכל בר דעת ומתבונן יודע ששרשו הוא "אמונה", ולא לחינם רמזו חז"ל שסדר זרעים בו סידר רבי מצוות מתנות לעניים וצדקה נקרא "אמונה", והכלל הוא, כי לולא האמונה לא יתן אדם מקנינו שזכה בו לזולתו, מבלי שמקבל ממנו כל תמורה, וזה פשוט.

אלא שבזמן התעוררות הגאולה, חובה כפולה ומכופלת להתחזק במצות האמונה, כי בעצם היא העיקר העומד לנו ליגאל.

ונבאר זאת קימעא.

משיב "לב אבות על בנים", כלומר, משיב רצונו של הקב"ה לחוס על בני ישראל אהוביו, ומתוך כך באים לידי: "ולב בנים על אבותם", כי ישוּבו בני ישראל בתשובה שלימה מכח הצרות, ויהיה לבבם שלם באהבת אביהם שבשמים, וממילא אין להם לחוש מקושי היום הגדול והנורא, כי והוא רחום יכפר עוונם, וירצה בהם בורא עולם.

הדברים הללו נוראים, אבל גם נפלאים ביותר!

והנה בעניוּת נראה, ששלשה דברים צריכים חיזוק בעת הזאת, והם שלשה הדברים שעליהם העולם עומד, תורה, עבודה, וגמילות חסדים. והדברים ברורים, שהרי כך אמרו חז"ל במשנה, אבל לעת הזו יש להם משנה תוקף.

ובענין לימוד התורה אין צריך ראייה, כי היא יסוד ושורש העולמות כולם, ופשוט שצריך להחזיק בה בכל תעצומות עז, והוא כנגד כולם. ובענין העבודה, הרי אין לנו בזמנינו אלא תפילה, וכפי הנראה לעינים מן העונש הגדול שאנו ננתונים בו, כאשר נמנע מאתנו מלהתפלל בבתי כנסיות כדת וכדין, וכמדומה שלא היתה עת כזו בעולם, אשר בכל העולם כולו אי אפשר להתפלל בבית הכנסת, ומחובתינו לפשפש בדרכינו, שמא חטאנו בכבוד בתי כנסיות, ובתפילות שבהן, שנהפכו ממקום מקדשי להיות להיפך ח"ו, ואין צריך להאריך בזה, ודי למבין להתעורר מעצמו, באיסור שיחה בטילה בבית הכנסת, ומה שמרבים העם להביא חמרי קריאה לשעת התפילה (עלונים וכדו'), ונעשית התפילה כדרך אגב, או גרוע יותר, כאשר מביטים במכשיר הנייד בכל רגע, ויש כאלה שאפילו באמצע שמונה עשרה אינם פוסקים מכך, ויש שמקצרים תפילתם משום איזה קריאה, האם אין זה בזיון שמים נורא ואיום! וכל זה בנוסף לבתי כנסיות של המונים, בהם יש חדרים חדרים שכל הממהר בתפילתו הרי זה משובה, ויש שמתפללים מקצת כאן ומקצת שם כדי לסיים בחפזון, והערבוב והדחק נורא, ומי יכול להתפלל כראוי לעומד לפני מלך במקומות כאלה?!

וכמעט פשוט מדינא, דכל מי שמכוין מעט בתפילתו, ראוי לו להתפלל ביחידות, מללכת למקומות אלו. ויש עוד נקודות, כגון אוספי נדבות שמרבים להסתובב בין העם ומפריעים לתפילה וטורדים את הכוונה, ואל תאמר הרי יש בכך מצות צדקה, שכן הלכה פסוקה היא: "העוסק במצוה פטור מן המצוה", ובגמ' שנינו הלכה זו במי שמטפל במציאה שפטור מליתן פרוטה לעני בשעה זו, ק"ו כשעומד לפני מלך! ובזמן התפילה

ומשיב להם (ג,א): "הנני שולח מלאכי ופנה דרך לפני, ופתאם יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים, ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא, אמר ד' צבקות". ולפי ביאור המלבי"ם כוונת הפסוק כך: "מלאך הברית" הוא אליהו הנביא כפי שדרשו חז"ל, "האדון" הוא מלך המשיח שכולנו מבקשים את בואו, ו"מלאכי" הנזכר בתחילת הפסוק הוא אליהו הנביא הנזכר גם בסופו. ונמצא שאומר כך: קודם ביאת מלך המשיח אשלח את מלאכי שהוא אליהו הנביא כדי שיפנה את הדרך לפני, וינכה את העולם מן הפושעים בי. (וכשאמר "ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא", אין הכוונה שיבא לאחר "האדון", אלא הכוונה שכשיבוא "האדון" - "מלאך הברית" הנה בא כבר, והוא יבא לפני "האדון"), וזה כמו שמבואר בסוף הספר, שאליהו הנביא יבא יום אחד לפני "יום ה' הגדול והנורא", וכמו שבארנו לעיל.

וממשיך ואומר (פסוק ב-ד): "ומי מכלכל את יום בואו, ומי העומד בהראותו, כי הוא כאש מצרף וכבורית מכבסים. וישב מצרף ומטהר כסף, וטהר את בני לוי וזקק אותם כזהב וכסף, והיו לד' מגישי מנחה בצדקה. וערבה לד' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמניות". ומבואר שהיום בו יבוא אליהו הנביא יהיה קשה מאד, כי הוא "כאש מצרף", ויהיה באותו יום פחד גדול ונורא, משום שיסיר את הרשעים ("כאש מצרף"), וגם את הצדיקים יכבס להסיר מהם כל כתם ("וכבורית מכבסים"), ואחר כך יטהר את הנשארם עוד ועוד, כ"מצרף ומטהר כסף", ובמיוחד יטהר את בני לוי, ורק אחר כך יוכלו להגיש לפני הקב"ה מנחה, ואותה מנחה תהיה עריבה לפניו.

ולאחר כל זה יהיה המשפט, שנאמר (פסוק ה'): "וקרבתי אליכם למשפט" וגו'.

או אז אומר הקב"ה לישראל, "כי אני ה' לא שנית", כלומר, מאז ומעולם אהבתי את הצדיקים ושנאתי את הרשעים, ולכן "ואתם בני יעקב לא כליתם", כמו שהבטחתי לאבותיכם, והנני מוכיח זאת לכם בהוכחה ברורה, שהרי אחרי כל הצרות והגלויות השמדות וההריגות, עם ישראל חי וקיים, ולא כלה מן העולם, אלא שהיות ואתם: "ולמימות אבותיכם סרתם מחוקי ולא שמרתם", אין לי ברירה, ואני חייב להעניש את הפושעים והמורדים בי, ומטעם זה ניתנים עליכם צרות וימים קשים.

ושוב אומר להם הקב"ה: "שובו אלי ואשובה אליכם", וישראל משיבים: "במה נשוב", ואומר

הסבא מקלם במאמר "סדר גאולת מצרים" מבאר, שסדר ההשתלשלות הוא, שהאמונה מביאה לגאולה, כפי שאנו למדים מסדר גאולת מצרים, כי קודם נאמר (שמות ד, כט-לא): "וילך משה ואהרן ויאספו את כל זקני בני ישראל וגו', ויעש האתת לעיני העם, ויאמן העם, וישמעו כי פקד ד' את בני ישראל, וכי ראה את ענים, ויקדו וישתחוו", ורק אח"כ (ה,א) נאמר: "ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה וגו' שלח את עמי". והקשה שם, הרי משה רבינו חשש שבני ישראל לא יאמינו לו, ואם כן היה להקב"ה לצוות לו ללכת קודם לפרעה, שהרי עצם עמידה זו של משה לפני פרעה יש בה נס גדול מאד, כי משה היה חייב מיתה למלכות, ולא זו בלבד שלא חשש מלעמוד לפניו, אלא הוסיף בדבריו לתבוע את שחרור עם ישראל, וכשלא ניזוק, הרי יש בזה חיזוק גדול שהוא שליח מאת ה', ומכח זה יאמינו בו העם, ומדוע לא עשו כך?

ומבאר, דיסוד הגאולה הוא האמונה! וכוונתו, דהרי עיקר תכלית הבריאה היא: "כירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון", והרי הקב"ה יכול להסיר כל המסכים ויראו ויכירו כולם בכך, אלא, רצונו ית' הוא, שנאמין בזה דוקא מתוך ההסתרה! מתוך החושך ואי הידיעה! כאשר יש נסיון לכפור ח"ו, ובכל אופן נחזיק באמונת אומן, הרי מגיע לנו שכר על כך. לכן, כדי שתהיה זכות ליגאל זקוקים לאמונה, כי היא השורש המביא לכך. שכן לאחר שהאמונה נטועה בלבבות, יש בה כבר מעין ידיעה גמורה, ואין עוד טעם להסתרה. ולכן רצה הקב"ה שיאמינו בני ישראל קודם שילכו לפרעה, כאשר עדיין אין בידם שום יתד להחזיק בו באמונתם, ורק אמונה תמימה ופשוטה החקוקה בלבבותם היא שהביאה אותם לאמונה, ולאחר שעמדו בזה, והראו אמונתם, זכו ליגאל. (וראה עוד במכתב מאליהו ח"ג עמוד 284 איך שביאר טעם הדבר בעומק רב.)

ועתה נתבונן בדברי הנביא מלאכי, בנבואה האחרונה, שאנו קוראים בשבת הגדול. ונתחיל בפסוקים קודם (ב,יז): "הוגעתם ד' בדבריכם וגו', באמרכם כל עשה רע – טוב בעיני ה', ובהם הוא חפץ, או איה אלקי המשפט", ומבאר רש"י, כי עם ישראל באים בטענה לרשב"ע, כי מדרך טבע העולם נראה שמי שעושה רע הוא האיש הטוב והרצוי לפניו, ובו הוא חפץ, שהרי דרך רשעים צלחה, כי אם דרכם רעה לפניו, מדוע אינו עושה בהם משפט.

מנשוא, ואלה שיחזיקו מעמד ינצלו. ורואים אנו את הקושי הגדול בדורות האחרונים, ואם השואה האיזומה היתה הנסיון האחרון בדרך הקשה, העקובה מדם של מלחמות ורציחה, התחלפה צורת הנסיון בדורות שלנו, ומאז, הנסיון הוא עושר וחמריות, הכל שוים, יש שפע שכולם יכולים להנות ממנו, ואין הבחנה בין צדיק לרשע, והאמונה מתרופפת מאיליה, מתוך רוב טובה, ואנו מחוייבים להחזיק בה בכל עוז, וכעת הסתער עלינו נסיון אחר, קשה, אבל בלי מלחמות ורציחות, אלא דבר אלמוני, בלתי נראה, ולצערינו הרב, שומרי התורה סופגים ביקורת קשה, והאמונה יכולה להתערער, וגם זה אחד מנסיונות האמונה שעלינו להחזיק בדעתינו ובאמונותינו בכל תוקף, לא להרפות חלילה, ולדעת שהכל ממנו יתברך, וגם הגל הזה יעבור עלינו לטובה.

יהיו דברים אלה למעוררי רגש הלב! הבה נשוב כולנו בתשובה שלימה! נתחנן נשווע ונפציר לפני בורא עולם שיסיר מעלינו את חרון אפו, ויעורר על כולנו זכות אבותינו הקדושים, זכות אברהם יצחק ויעקב, משה אהרון, דוד ושלמה, ויחיה לגאלנו, ולהביא פדות לנפשנו.

ויתעורר הרצון מלפניו לאוקומי שכינתא מעפרא, להסיר חרפת כבוד שמים המחולל ברחובות קריה, ויכירו וידעו כל יושבי תבל כי לפניו תכרע כל ברך תשבע כל לשון, ויתפרסם כבודו בעולם, ויבנה בית המקדש, ונוכל לעובדו שם שכם אחד, מתוך אחדות מלאה, אהבה ורעות, ומתוך יראת הרוממות ואהבה ודבקות בו, במהרה בימינו, אמן

להם הקב"ה: הפרישו תרומות ומעשרות, והביאו את כל המעשר אל בית האוצר, ולאחר מכן תבחנו אותי "ובחנוני נא בזאת וגו', אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די", ולבסוף לאחר כל זאת: "ואשרו אתכם כל הגוים, כי תהיו אתם ארץ חפץ".

נבואה זו מבהירה לנו בברירות גודל מצות הפרשת תרומות ומעשרות, והענין בזה, כי על ידי הפרשתם אנו מראים שאין אנו בעלים על כל אשר לנו. ובעצם, כל מתבונן יראה שזהו אחד מן הגדולים שבחטאי האדם, כי כאשר יצילח ה' דרכו, וירבה קנינו, מיד יתלה את הדבר בכוחו ובמעשיו, אולם כאשר יפריש מקנינו לתרומה ומעשר, כפי שציוה הבורא יתברך, מראה הוא בכך את ידיעתו הברורה, שכל אשר לו בא ממנו, וזהו בעצם סדר ה"אמונה", ולכן הכל תלוי בכך, כי זה תכליתנו לדעת שה' הוא האלקים!

ופשוט וברור שהדבר הזה נכון גם במצות הצדקה, כי כאשר ניתן לאחר כפי שציוה הקב"ה, נוכיח בכך שברור לנו מיהו הבעלים האמיתי של הממון שברשותנו, וזה יוכיח את האמונה שבוערת בלבנו כי הכל ממנו.

ונסיים במה שמקובל בשם הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זיע"א, שאמר, כי בעת האחרונה ימתח הקב"ה חבל ארוך מתחילת העולם ועד סופו, ובני ישראל יחזיקו בחבל, והקב"ה ינענע אותו חזק, והיה כל הנשאר מחזיק בו ינצל.

והנמשל מובן, כי "יעקב חבל נחלתו", והקב"ה ינסה את הדור האחרון בנסיונות אמונה קשים

”נחשבה” – הגאון רבי יחיאל הלוי נוביק שליט”א

בס”ד נחשבה אמור תש”פ

להנצל מקורונה – על ידי קרבת אלקים...

מוֹעֲדֵי ד' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קִדְשׁ אֵלֶּהָ הֵם מוֹעֲדֵי. הנה יש לפרש את פשוטו של מקרא כך: שאם תקראו את מוֹעֲדֵי הַשֵּׁם – מִקְרָאֵי קִדְשׁ – אזי יחשבו הם מוֹעֲדֵי, והיינו שרק באופן זה הם ראויים להחשב מוֹעֲדֵי, ואם לא תקראו אותם מִקְרָאֵי קִדְשׁ, כלומר לא תנהגו בהם בתכסיסי קדושה, אזי הם ושלום אינם מוֹעֲדֵי, כי אם מוֹעֲדֵיכֶם, ועל זה נאמר בישעיהו פרק א', חדשיכם ומוֹעֲדֵיכֶם שנאה נפשי. מוֹעֲדֵיכֶם דייקא, שאינם מוֹעֲדֵי הַשֵּׁם הקדושים, שעליהם אנו אומרים מִקְרָאֵי יִשְׂרָאֵל וְהוֹמַמִּים. כי הנה הקדוש ברוך הוא רוצה להיוועד עם כלל ישראל, וזהו כל המשמעות של מוֹעֵד כְּנוּדֵעַ, וכלל ישראל מוצדם צריכים לחוש וְאֲנִי קִרְבַּת אֱלֹקִים לִי טוֹב, וכמו שכתב המסילת ישרים פרק א':

וכשתסתכל בדבר תראה כי השלמות האמיתי הוא רק הדבקות בו יתברך, והוא מה שהיה דוד המלך אומר (תהלים עג): ואני קרבת אלקים לי טוב. ואומר (שם כז): אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית – ה' כל – ימי חי וגו', כי רק זה הוא הטוב. וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב, אינו אלא חבל ושוא נתעה.

ובספר דעת חכמה ומוסר חלק ב' מאמר ב' כתב:

תכלית כל הלא הוא "ואני קרבת אלקים לי טוב" (תהלים עג, כח), להיות בתכלית הקורבה אליו ית'. ובאמת שהקב"ה קרוב להאדם מאד בתכלית הקורבה, עד "כי ידעתי את מכאוביו" (שמות ג, ז) – הרגשה בכל המכאוב והצער שזהו סימן על הקורבה היותר גדולה בלי שום חוצין, עד "צור לבבי – זה הקדוש ברוך הוא", "ולבי ער – זה הקדוש ברוך הוא" (שהש"ר ה, ב), וזה הלא כבר קורבה בתכלית, אין קרוב בקורבתו, אחדות ממש. וכן מצד הכלל ישראל הנה כל דאגתם וצערם אינו אלא

על צער השכינה, מתאבלים על גלות השכינה יותר ממה שמצטערים על גלות עצמם; כל תפילותיהם ובקשותיהם הוא "כי לשמך תן כבוד" (תהלים קטו, א), מצב של קרבה שאין לך קרוב ממנו, אחד ממש. וכאשר מרגישים כך במועד, זוכים למצב של מועדי השם, וכביכול הקדוש ברוך אומר: **אלה הם מועדי.** ושוב מצאתי הדברים מפורשים בספורנו על התורה, וכך כתב:

אמר אותם מועדים שתקראו אותם מקראי קדש פירוש אסיפות עם לעסקי קדש כי אסיפת העם תקרא מקרא כמו חדש ושבת קרא מקרא (ישעיהו א, יג) וכן על מכוון הר ציון ועל מקראיה (שם ד, ה). אלה הם מועדי. הם אותם המועדים שארצה במ אמנם כשלא תקראו אותם מקראי קדש אבל יהיו מקראי חול ועסק בחיי שעה ותענוגות בני האדם בלבד לא יהיו מועדי אבל יהיו מועדיכם שנאה נפשי (שם א, יד).

והנה בספר אור רש"ז להסבא מקעלם בפרשה, תמה במה שתקנו הקדמונים, (עי' שו"ע או"ח סי' תצב ותוס' קידושין דף פ"א ע"א ד"ה סקבא), לצום שני וחמישי ושני אחר פסח וסוכות, שמוא נכשלו במשהו בימים הטובים. ולמה לא תקנו כן על הרבה עבירות וזמנים שמוא נכשלו.

ומבאר הסבא מקעלם, שיתכן עבירות שהן שוות במעשה, ובכל זאת העונש עליהן יהיה שונה בתכלית זו מזו. וכגון הגזול את העני שבודאי יענש יותר מהגזול את העשיר, למרות שהעבירה של גזול היא אותה העבירה בין עני או עשיר, שהרי זו גזילה וזו גזילה, ומכל מקום התנאים מסביב גורמים לשינוי בהומרת העונש שיענש. וכמו כן מצינו שאם אדם יגזול או יעשה עוול כלשהו למי שהיטיב עמו, הוא יותר חמור מאם יגזול או יעשה עוול למי שלא היטיב עמו.

ולכן כאשר הקדוש ברוך הוא עושה עמנו חסד כל כך גדול ונותן לנו באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון, ואנו תחת להוסיף עבודת השם ויראת השם, מנצלים זאת לפריקת עול חס ושלום, אזי העונש הוא חמור הרבה יותר, וזהו דכתיב, **מועדי ד' אשר תקראו אתם מקראי קדש**, כלומר שתנצלו אותם להכיר תכלית האדם בעולמו, ולזכור שכל הצלחתינו היא במה שאנו עם הנבחר, אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצוותיו, וחיבים אנו להתבונן ולהגיע אל התכלית של יום טוב לטוב לנו, וכל החיוב של שמחה ואכילה ושתיה ביום טוב הוא לצורך זה, להתעורר ולהגיע אל התכלית, ואם חס ושלום מסתעף מזה שחוק וקלות ראש, הלא זו כפיות טובה שאין כמוה, וממילא העבירה חמורה וכן העונש ח"ו, ולכן תקנו הקדמונים תענית ותפלות בה"ב.

והנה אנחנו עומדים כיום במצב מסוכן, ולמרות שרואים גם שיפור שהקדוש ברוך הוא ברחמי מרחם עלינו, אבל עדיין ישנה סכנה, ואנשים עלולים להדבק, ולפעמים בצורה מסוכנת מאד, ובין אם זה צעירים או זקנים, למאי נפקא מינה, הלא צריך לעורר רחמי שמים, וכתוב (משלי פרק כב פסוק ג) **ערום ראיה רעה ונפתר עברו ונענשו.** ונשאלת השאלה כיצד אפשר לצאת מהסכנה, או להפחית את הסכנה. (וכמוכן אחרי קיום חובת ההשתדלות).

ומצינו בזמן דור המבול שניצלו נח וביתו וכל אשר לו. ולמה דווקא נח ניצל, דבר זה מפורש בתורה, **ונח מצא חן בעיני ד'.** והיינו שעל ידי שמצא נח חן בעיני השם כביכול הקדוש ברוך הוא עשה עמו נסים. וזו עצה נפלאה שהיה נוהג ליעין מרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל, שהיא יכולה להציל ממש, ורבינו יונה כותב בשערי תשובה שער א' אות מ"ב, **ותאות הצדיקים מן ההצלחות להפק רצון מהשם ושיחפזין בהם.** כלומר, שההצלחה הגדולה ביותר שהצדיקים מצפים אליה היא שהקדוש ברוך הוא יחפזין בהם, והוא ענין מציאת חן. ובודאי שצריך לעמול על כך הרבה, והדרך היא על ידי שמחפש קרבת אלקים, שאם האדם מחפש קרבת אלקים, אזי כמים פנים אל פנים כביכול הקדוש ברוך הוא אוהב אותו ומראה לו אהבתו. וכך כתב באור החיים שאם האדם רוצה לדעת אם הקב"ה אוהב אותו, שיבדוק אם הוא עצמו נמשך אחרי תורה ומצוות ומעשים טובים, כי אם הוא נמשך אחריהן, הרי זה לאות שהוא אוהב את הקדוש ברוך, וכמים פנים אל פנים... ויהי רצון שנמצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם. ונזכה לרפואה שלימה וגאולה קרובה אמן.

"מתוך ההפיכה"

(סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק כ"ג "התמודדות קשה"

תקציר: רב משה יוסף היוזמן מקבל מכתב בתוך שקית הטלית ותפילין שלו ובו מאיימים עליו שאם לא ימנע מחתנו לעתיד לחבור עם חבורת הכופרים ע"י איום לנתק את השידוך, הם יקחו את העניין לידיהם. רב משה יוסף מקבל את זה בצורה קשה ומגיע במיוחד אל המו"צ לדבר עמו על הנשא, המו"צ מתחיל לתחקר אותו על הפרנסה ועל הנעשה בפולין במלחמה. רב משה יוסף לא קוטע אותו למחות שאינו מבין מה כוונתו, לפתע המו"צ משנה כיוון הוא מספר לו על השיעור החדש של חתנו עם רב ברוך עקשטיין ומספר לו על פרט מעניין כי חתנו לעתיד מראה ידיעה רצינית בתחום

הקבלה ושואל אותו מניין לו ידיעה זאת, רב משה יוסף משתומם ומודיע חד משמעית זה לא בא ממנו ואף לא מר משה כהן שמלמד את תלמידיו רק נגלה.

בהמשך השיחה מגלה לו המו"צ כי חתנו בעל דעות כוזבות שרכש אצל החבורה המסתורית אליה הסתפח בתקופה האחרונה וכי מצב זה אינו מותר ברירה רק להפריד בין הגיסיים, אפרים זלמן נקי לחלוטין ואין לו שייכות עם הדעות הללו ואסור לו להיות בחברת גיסו שעלול להעביר אליו את השיטה הפסולה ומציע לו ללמוד עם אחד מגדולי ירושלים הגאון הצדיק רבי ישראל יצחק רייזמן (לימים חבר הבית דין צדק של העדה החרדית זיע"א) בסדר מועד. הוא מבקש שלא ידווח לחתנו ולא יתנצל וגם אפרים זלמן אסור לו לדעת את הסיבה וכמו כן אסור לו לתרץ את עצמו לפני הגיס, את התפקיד נוטל על עצמו המו"צ, הוא מודיע לו כי חתנו עוד יבוא בעצמו לשאול אותו לסיבת העניין והוא מתפלל להקב"ה שיחונן אותו בעצה נכונה.

חיים שלום מבחין כי גיסו נעלם, הוא חושב בתחילה שהוא חולה ומחכה לשיעור של המו"צ לשאול את חמיו שמשתתף בשיעור מה שלום גיסו, אלא שחמיו מתעלם וחיים שלום חש בדבר ונעלב ובשל זה לא מתערב כל השיעור, הוא דרוך כולו לברר את העניין אצל חמיו. לאחר השיעור מסרב חמיו לדבר בהרחבה מלבד זה שגיסו לומד עם הרב רייזמן מסכת עירובין לפי הנחיית המו"צ, הוא מהרר מלמסור לו יותר כפי בקשת המו"צ, חיים שלום נפגע מאד ובורח מהמקום כמשוך נחש, הוא אינו מוכן לאכול את ארוחת הערב וכל הלילה מתהפך במיטתו מרחב מרירות, הוא חש כי המו"צ מגלה כלפיו דחיה ואין לו אפילו מושג על מה ולמה. לבסוף הוא מחליט שבשבע הבא ישאל את המו"צ לפשר העניין.

שבוע נוסף עובר, כל יום שעובר חיים שלום אוכל את לבו, בלי אפרים זלמן בצוותא בחברותא בכל התחומים, סיט קשה עבורו, כבר ארבע שנים שהם כמו אחים תאומים, אין דבר שהם לא עושים ביחד וכעת באה כזו הפרדה, איך אפשר?! הוא ציפה שלכל הפחות יבוא ללמוד איתו בבית הכנסת של בתי וורשה בסדר שלישי, כל אחד יעדכן את חברו במה שלמד, אבל החבילה נפרדה לגמרי, אפרים זלמן אפילו לא בא לשוחח עמו אפילו פעם אחת כדי להתנצל על הנתק הלא צפוי, הכעס גאה בלבו על אפרים זלמן ועל כל העולם כולו, עד להשחית.

...מה, האם אני אומר? איך ניתן להתעלם ממני? אפרים זלמן רוצה להתקדם לבד מילא, אבל איפה יחסי אנוש?! טעיתי בו ובחמיו, כנראה שהם חסרי רגישות, ועל כולנה חמותי לעתיד שונאת אותי, מהרגע הראשון שמתי לב שהיא מסתכלת עלי בצורה עקומה, לא יודע למה בדיוק היא לא גורסת אותי.

אני משוכנע שאם חמיי לא היה לוחץ לעשות את השידוך הוא לא היה קם ונעשה. אין ספק שהוא יותר אנושי ממנה, תמיד קירב ודאג לי אבל משהו קרה לו, מי יודע, אם היא לא הסיתה אותו נגדי, אם הייתי מתחנן מיד, לא הייתה מצליחה להרוס, אבל כשאני חתן כל קר הרבה שנים הפכתי להיות איזה "סרוח העודף" במצב כזה לא רואים שוב את מעלותיי רק את חסרונותיי. כנראה דאגה להגדיל במגדלת ענקית כל חסרון פצפון, עד שהפכה אותי לנטל... אולי באמת טוב יותר שאיפרד מהמשפחה שלא אוהבת אותי?

המחשבות המדכדות, אוכלות אותו בכל פה ומפריעות לו לריכוז בלימוד. רק בעת ששמע את שיעורי רב משה כהן הסיח דעות מצרותיו, כי רב משה היה מרתק ומעניין מאין כמוהו, אי אפשר היה להיות שווה נפש לדבריו, גאונותו הייתה בלתי נתפסת, הוא ידע לקשר את הסוגיות ולעשותן מקשה אחת, כל אחד מהתנאים או המפרשים הלך לשיטתו מברכות ועד נדה, הוא היה חשבונאי ברמות לא נתפסות, הוא יכול היה ללמד סוגיא בעשרה כיוונים שונים עד שרק חיים שלום קלט אותן (את רוב החידושים הבין אפרים זלמן דרך חיים שלום) אין ספק שר' משה היה עילוי פלאי ביותר, ואת זה אהב חיים שלום מאד.

אבל בעת שלמד לבדו (סדר שלישי בבתי וורשה) חלם בלי סוף, כמה דקות ניסה ללמוד אבל לאחר מיכן השתלטו עליו כל מיני מחשבות רעות ומדכאות, לילה אחד כשהיה לבדו בבית המדרש שהיה חשוך כמעט כליל ורק הנר שניצב לידו האיר במעט את החשכה חזה בעיני רוחו חלום מטורף ביותר שהזמין, חלום אותו טווה לפרטי פרטים איך יתרחש.

בחלומו.. הוא מגיע לביתו בשעת חצות כשהוא עייף ופניו רעות מאד, אמו שואלת אותו בעדינות: למה אתה נראה כל כך מותש? הוא לא עונה לה ומבקש ללכת לישון מוקדם כי הוא לא חש בטוב.

"אולי נלך לד' חיים כהן, הוא רופא מעולה ומאד אחראי לפציינטים, הוא גר אמנם רחוק ברחוב פינס, אבל אפשר להזמין אצל ר' ראובן ור' שלמה אייזנבאך בע"מ מונית, כדאי שהרופא יבדוק אותך בצורה יסודית כדי שנגשול מוחלה.

"לא אין לי חשק ללכת, זו עייפות גרידא בשל כל מיני מתחים לימודיים, זה יעבור אחרי שינה טובה, הוא מבטיח לה.

אמו אינה רגועה, היא באה לבקרו שלוש פעמים באמצע הלילה ובדקת את המצב, כשרואה שהכל בשליטה יוצאת היא על קצה הבהונות.

אך לפתע בסוף הלילה הוא מרגיש לחץ אימים בחזהו כאילו מישהו חונק אותו, הוא מנסה להשתחרר מהאחיזה של אותו פולש אבל ידיו חזקות מפלדה, הוא מסיט את ידיו לצדדים וממשיך את הלחץ, חזהו בוער הוא חש את חוסר האויר, הוא רוצה לצעוק בקול גדול כדי להעיר את כל בני משפחתו להצילו מיד אותו רשע, אבל פיו לא נשמע לו, ראשו מתחיל להסתחרר, מרגע לרגע מתרבים ערפילים במוחו, הוא חש שמאבד את הכרתו, כל גופו בוער מכאבים בעת שנאבק על כל טיפת אויר, אך השטן חזק ממנו וכך הצליח לסחוט ממנו את שיירי הנשימה, לפתע הוא חש כי נשמתו פרוחה מגופו והיא מסתובבת בצורה חופשית בחדר, היא משוטטת אנה ואנה סביב החדר כמחפשת דרך איך לצאת מהמקום.

פחד אימים תוקף אותו, האם אכן כבר מת או שזה רק חלק מתהליך המיתה והמוות מייסר עוד יותר? הוא רואה בעיני רוחו את אמו נכנסת לחדרו בשעה 6 מודאגת, היא זוכרת היטב כי חיים שלום שלה לא הרגיש טוב בעת לכתו לישון, כל הלילה נדה שנתה מדאגה אך הוא מרגיש, אבל לא רצתה להפריע, כשראתה שלא התעורר לא נבהלה, היא חשבה אולי טוב יותר שינח קצת ויאגור כוחות לקראת המחר, אבל כשהגיעה השעה שש ואין קול ואין עונה החליטה כי עליה לברר מה מצבו, אם הוא באמת לא מרגיש טוב, אולי תאמר לו להתפלל בבית, ואם הוא מרגיש טוב, תודיע לו כי עליו להתגבר כארי לעבודת הבורא יתברך, היא מוצאת אותו שכוב על צדו ישן, כשכיפת השינה הלבנה מסתירה את פניו, היא מנערת אותו בעדינות כדי שיקום, אך הוא אינו מגיב לשום נייעור.

היא לוחשת לו באהבה: מיין טייערעל (יקירי) חיים שלום ווי פיהלסטי זיך? (איך אתה חש בקו הבריאות) איך מיין אז דיא ביסט פיהלבעסער (אני חושבת שאתה מרגיש הרבה יותר טוב), איך בעט פן דיר, שטעה אוף (אני מבקשת ממך לקום) אבל הוא לא מגיב, עיניו עצומות חזק, מתעלם מדבריה. היא נהיית קצת היסטורית. "מה קורה לך חיים שלום? ממש לא יפה לישון עד מאוחר, זה מתאים לפוסטע ליידיגע בוחרים (בחורים ריקניים) שאין להם אחיזה בתורה, אבל אתה תמיד קם לפנות בוקר בשעה שאפילו התרגולות אחוזות תנומה.

היא ממששת את מצחו בדאגה, ומגלה לחרדתה כי המצח קר מאד, היא נוגעת עתה בהיסטוריה בחלקים נוספים של גופו, אך מגלה שהוא קר כקרח, עתה היא נכנסת להיסטוריה ומתחילה למרוט את שערוניה מתחת למטפחתה המסוגגנת, לאחר שהתאזרה מעט אומץ היא מנסה לעשות בדיקה נוספת, היא אווחת בשמורות עיניו לראות שעיניו מפלבלות, אבל העיניים עומדות במקומן כעיני בובה, היא עושה ניסיון אחרון, הנחת נוצת אווה על חוטמו, רוצה לראות אם היא נעה מעט מנשימותיו אך מגלה את הגרוע מכל, שום נשימה ונשיפה אינה מגיעה. לבה החל לדפוק בקרבה כפטיש רב עוצמה מרוב אימה, היא הפנימה לחרדתה כי חיים שלום יקירה איננו, הוא מסר את נשמתו באמצע הלילה בשקט בלי שתחוש בדבר.

חיים שלום חי את הסיפור ונהנה ממנו מאד, יש לו הנאה ביזארית (סוג סטיה) לדמיין תמונות מפלצתיות כמיטב דמיונו היצירתי שאינו מקובע בגבולות, הוא מדמיין בצורה חיה לשמוע את צרחות האימים שמקימה אמו כאילו הדבר קורה ברגע זה.

אמו בוכה כתינוקת היסטורית אבל עוד לא רוצה להוציא את המילים המפחידות מפיה, היא מנסה בזעקות את הניסיון האחרון.

"חיים שלום שטעה אויף, וואס איז דיר געשען? אוי רבש'ע, מיין קינד וועקט זיך נישט, ווער ווייסט אויב ער איז נישט אוועק צו זיין טאטען אין הימעל" חיים שלום תקום, מה קרה לך? אוי רבש'ע הוא לא מתעורר! מי ידע אם חלילה וחס לא הצטרף אל אביו בשמים"

לחדר נכנסים יתר בני הבית כולם מייללים ומורטים את שער ראשם מרוב צער.

השמועה יוצאת חיש לרחוב, עוף השמים מולך את הקול, ברחבי מאה שערים אין צריכים לר' נח קלעפער ז"ל (מכריז הלוחות המיתולוגי) שהיה צועק בגרון נחר "געה צו דע לויה רב יודל מינסקער איז אוועק, דיא לויה וועט ארויס געהן פון זיין שטוב ברוידעס אייער אכט אייגער ביים נאכט צו הר הזיתים". לכו ללויה של... שהלך לעולמו, הלויה תצא מביתו בבתי ברודיא בשעה 8 בערב להר הזיתים.

(בדרך כלל מפריעים לו בהכרזה [אחת מהן שמעתי בעת היותי אבדלחט"א נער כבן 12] קול אחד השכנים נשמע בבהלה: ר' נח ווער איז אוועק? איך האב נישט גוט גערט (מי נפטר, לא שמעתי טוב)... רב יודל מינסקער שבה התשובה.

ר' נח, זוג איבער נאך אמאל (אתה יכול לחזור שוב) יודל מינסקער! זאג מיר, סיא נישט דער מיט דעם רויטען בארד, מיטן גרויסן בוך, וואס געט דיא אויען ביז נאנט צום האלדז? (אמור לי האם זה האדמוני עם הכרס הגדולה שמכנסיו מגיעות עד סמוך לצווארו) יאה, טאקע אזוי (כן זה הוא) אוי וועה, איך האב איהם געזען אינדערפריה אין דעם שוהל (אוי ואבוי עוד ראיתו בבוקר בבית הכנסת) ריכטיג אובער נאך מיטאג האט ער געמאכט עושה שלום במרומו (נכון, אבל בצהרים הוא סגר את החשבון)

אבל כאן יש את שרה ביילא אייכלער השכנה שלהם שלשבחה יאמר שהיא בעלת "קול השופר" שקולו נישא מקצה מאה שערים עד קצהו, היא תעשה את מלאכתה נאמנה בלי לדרוש פרוטה אחת.

"אוי וועה, איהר ווייסט נישט וואס איז געשען! ממש יעצט איז אוועק דער יונגער עופאלע חיים שלום ז"ל, ער האט זיך געבאך אוועקגעלעגן שלאפין און נישט אויפגעשטאנען, מ'זאל נישט געדאכט ווערין, צרות איוב קומען צו אונזערערע שטעטאלע, ווייל מ'פירט זיך נישט וויא דיא תורה הייסט אונז צו טאהן"

(אוי ואבוי, אתם לא יודעים מה אירע! ברגע זה ממש הלך לעולמו הבחור הצעיר חיים שלום ז"ל, לדאבוננו הלך לישון ולא קם, שלא נדע מצרות, צרות איוב באות לשכונתנו, כי לא מתנהגים כפי שהתורה מחייבת אותנו)

משפחת המחותר באה במרוצה לפתח הבית, רב משה יוסף פניו מאפירות כמת, אבל פני החמות מביעות אדישות מוחלטת, כאילו היא באה להלוויה של איזה יצור אלמוני, היא אפילו אינה מנסה להעמיד פנים, הכלה צארטיל בוכיה ואפרים זלמן כוסס את ציפורניו בעצבנות, עכשיו הוא מתחרט על התייחסותו הרעה שגרמה לגיסו שלבו הרגיש פקע בדממה. חיים שלום מרגיש שרוצה לומר לו תוכחה, אבל מגלה לצערו כי הפעם פיו לא נשמע לו. זהו... מת אינו ברשות עצמו, אפשר לעשות איתו מה שרוצים (אבי זצ"ל אמר לא פעם: פארוואס באגראבט מעוהן דעם נפטר? וייל ער לאזט זיך- למה קוברים את המת כי הוא מניח לעשות בו מה שרוצים)

ברחוב באים לתמוך, הם מוצאים את אמו השכולה שוכבת על המטה חצי מעולפת, בגדיה פרומים ומראה מעיד כי כל העולם קרס לעיניה, מנסים לתמוך בה אבל היא אפטיית לחלוטין היא לא נראית כעת שפוייה. בצהרים מגיעים אנשי "חברא קדישא" לעשות לו את הטהרה, אחרי זה מוציאים אותו לקבורה, מאות מלווים אותו והמו"צ שליט"א מספיד אותו נרגשות, הוא מתאר במילים חיות את הבחור הנפלא ז"ל שיכול היה לעלות לגדולות, אסון כבד, הוא בוכה מאד אבל לקראת הסיום הוא אומר... אבל עם כל זאת אין רע בלא טוב, בגלל שמוחו היה עקום מאד, ריחמו משמים שלא ילמד את התורה שלא כראוי ונטלו אותו בטרם עת, לפני שיסלף את התורה שכל כולה ישרות עד לפרט הקטן ביותר".

רעש אימים נשמע ברחוב הצר עמוס המלווים, המילים מביכות את כולם, להצדיק את האסון הכבד בשל סיבה זוטרה מאד, מי שמע שאדם שמוחו התעקם חייב מיתה?! אבל איש לא מעז לדבר עם נגד המו"צ הנערץ ומקודש בפי כולם, הם נושאים ק"ו בלבבם, אם על כזה חטא פעוט נתבעים בשמים, על אחת כמה וכמה כשחוטאים בעזיבת התורה והמצוות, וקך הפכה הלוויה למסע אדיר של תשובה.

הוא ניעור לפתע כשמגלה שהנר כבה והותיר אותו בבית המדרש בודד הוא נבהל בעצמו מהמחשבות השטותיות שמציפות את ראשו וגורמות לו ייסורי נפש רבים, הוא מכה על מצחו כמה פעמים כדי לגרש את הרהורי הדפרסיה (מרה שחורה) לכבוש את לבו עד שיהפוך לחולה דיכאוני חסר תקנה הוא ממהר לבית בפרח רב שלא יתגשם החלום ויהפך למציאות.

***

תופעה מוזרה ומכאיבה ביותר התגלתה בפני חיים שלום, זה כשבועיים שאפרים זלמן אינו מגיע לשמוע את השיעורים של רב משה כהן, מתאים היה שרב משה יעצור יום אחד וישאל, מה קורה עם אפרים זלמן, האם חלילה וחס חלה ומה שלומו? זה א' ב' ביחסי אנוש, אפילו בין חברים קרירים למד, אבל אותו רב משה כהן כאילו יצוק מחומר המכונה "עב"ם" מנותק מכל רגשות אנוש (אוטיסט) זה מעיד על פגם עצום באנושיותו. איך יכול רב משה להיחשב "תלמיד חכם" אם אין לו מינימום של יחסי אנוש???

כשראה שאינו יכול לעצור את כל התהיות בלבו, הבין שלבו חלש מידי לשאת בכל כך הרבה מעמסות רגשיות, בבוקרו של יום בסוף השבוע השני שאל את רב משה כהן: מו"ר שליט"א, האם שם את לבו לזה שאפרים זלמן אינו מופיע לשיעור קרוב לשבועיים? (חמישים אחוז מתלמידי השיעור נעדרים- גם קצר ראות מאד בעל מס' 22 מסוגל להבחין)

רב משה ענה ביבושת שהבחין אבל נוהג נהג בעצמו, לא לחזור לתחום האישי של תלמידיו, הוא עושה את תפקידו כפי שהתבקש על ידי חמיו רב משה יוסף הויזמן, ללמד את דרכי הגמרא, אבל מעבר לזה לא סוכם דבר.

משפט נוסף יצא מפיו: "אין לי דבר עם העולם, יש לי מטרה אחת למענה אני חי ונושם, היתר עבורי "עפרא דארעא".

"ומה היא המטרה החשובה?" הסתקן חיים שלום לשמוע פעם אחת ולתמיד את משנתו הרעיונית של רבו המובהק.

רב משה עצר, הוא חשב מספר דקות, לאחר מיכן אמר: "אני לא יכול לומר, כי הדבר חייב להיות "באתכסא מוחלטת" עד שלא יגיע הרגע הנכון אי אפשר לדבר, בפרט לפני "צעירי הצאן" על כן אבקשך להיחזק לנפשי".

מאותו רגע גבה חומת פלדה קשיחה שהפרידה בין חיים שלום לרב משה כהן, כל ההילה הקדושה שהייתה לרב משה בעיניו נמוגה כערפילי בוקר ששמש המאירה את העולם מפזרתן בקרניה הזוהרות, הוא גמר בלבו שעליו לחפש לעצמו רבי חדש, אולי יבקש את המו"צ שישך בינו לבין הגאון הרב ישראל יצחק רייזמאן, אין לו מניעה ללמוד את מסכת עירובין, הוא מכיר את המסכת טוב, אמנם לא בעיון רב, אבל כבר למד אותה מספר פעמים, אין ספק שישתלב בה במהירות. אם לא יעלה הדבר בידו, אולי כבר אינו זקוק לרבי, יש לו את השיעורים עם רב ברוך עקשטיין ארבע פעמים בשבוע, ואת השיעורים הנוספים שלוש פעמים בשבוע. ואת המסכתות זבחים בכורות יסיים לבד.

לאחר השיעור מסר חיים שלום הודעה לקונית קרירה ומצמיחה בנוקשותה לרבו רב משה כהן.

"ישר כוח גדול על כל השנים שלמתי תורה אצלך, התקדמתי הרבה בלימוד, בפרט בסדר קדשים, אבל גמרתי אומר בלבי לחפש את דרכי לבד, בס"ד אמצא אותה".

